

ANICA MEDAKOVIĆ

FELIKS MILEKER

(1858–1942)

ISTRAŽIVAČ, PUBLICISTA I KUSTOS
GRADSKOG MUZEJA VRŠAC

FELIX MILLEKER

(1858–1942)

FORSCHER, PUBLIZIST UND KUSTOS
DES STADTMUSEUMS WERSCHETZ

DRUGO IZDANJE
Zweite erweiterte Ausgabe

Gradski muzej Vršac, 2008.
Stadtmuseums Werschetz, 2008

Autor
Anica Medaković

Recenzent
akademik Nikola Tasić

Dizajn
Javor Rašajski

Fotografije i tehnički urednik
Ivan Kalnak

Lektor i prevodilac
Petar Joksimović

Feliks Mileker (1858–1942)
Istraživač, publicista i kustos
Gradskog muzeja Vršac

Drugo dopunjeno izdanje

Odgovorni urednik
Anica Medaković

Izdavač
Gradski muzej Vršac

Štampa
„Tuli” Vršac, 2008

Prvo izdanje štampano u Vršcu 2002.

Tiraž 500 primeraka
ISBN 978-86-83911-35-6
© Gradski muzej Vršac, 2002

Autor
Anica Medaković

Rezensent
Nikola Tasić

Design
Javor Rašajski

Fotografien und Technischer Redakteur
Ivan Kalnak

Lektor und Übersetzer
Petar Joksimović

Feliks Mileker (1858–1942)
Forscher, Publizist und Kustos
des Stadtmuseums Werschetz

Zweite erweiterte Ausgabe

Chefredakteur
Anica Medaković

Herausgeber
Stadtmuseum Vršac

Druck
„Tuli” Vršac, 2008

1. Ausgabe gedruckt in Werschetz 2002

Auflagenhöhe 500
ISBN 978-86-83911-35-6
© Gradski muzej Vršac, 2002

Sredstva za štampanje kataloga obezbedila je SO Vršac.
Zahvaljujem kolegama Gradskog muzeja Vršac na saradnji. Posebnu zahvalnost dugujem Šarolti Joanović i mr Jovanu Uzelcu
na prevodu tekstova sa mađarskog i nemačkog jezika.

Die Mittel für den Druck des Katalogs hat Gemeinderat Vršac berietgestellt.
Ich bedanke mich für die Mitarbeit den Kollegen aus dem Stadtmuseum Vršac. Besonderen Dank an Šarolta Joanović und
Mag. Jovan Uzelac für Übersetzung der Texte aus dem Ungarischen ins Deutsche.

Vršatski muzej Vršac je u 2002. godini obeležio 120 godina muzejske aktivnosti na prostoru jugoistočnog Banata, kao i 60 godina od smrti Felixa Millekera (1858–1942), prvog i dugogodišnjeg kustosa ove ugledne kulturne ustanove.

Ova dva značajna momenta bila su presudna na stručnom kolegijumu Muzeja kod donošenja odluke da se organizuje izložba o F. Milekeru u godini jubileja, da podsetimo stručnu i širu javnost na velike zasluge čoveka, čiji je životni i radni vek utkan u temelje muzejske delatnosti na našim prostorima.

Mileker je na svom životnom putu (84 god.) i radom u muzejskoj struci (61 god), dao nemerljiv doprinos na prikupljanju, terenskom istraživanju, zaštiti, prezentaciji i publikaciji kulturnog nasleđa, a rezultati su fascinantni, čak i za današnje prilike.

Od prve Milekerove knjige *Werschetz in letzten Türken Kriege und Jakob Hennemann* (Vršac za vreme poslednjeg turskog rata i Jakob Heneman), objavljene 1878. godine, pa do poslednjih brojeva malih monografija *Banater Bücherei*, nalazi se veliki broj radova iz bliže i dalje kulturne prošlosti Banata, istorijat naselja koja su ulazila u sastav Tamiške i Torontalske županije, istraživački radovi sa arheoloških lokaliteta i drugo.

Das Stadtmuseum Werschetz hat im Jahre 2002 neben dem 120 Jahrestag der Museumstätigkeit im Gebiet des Südbanat auch 60. Jahrestag des Todes von F. Milleker (1858–1942) gefeiert, welcher der erste und langjährige Kustos dieser angesehenen Anstalt war.

Diese beiden wichtigen Momente waren für das Fachkollegium entscheidend, um den Beschluss zu fassen, eine Ausstellung über F. Milleker im Jubiläumsjahre zu organisieren. Diese Ausstellung soll die Fachwelt und die breite Öffentlichkeit an die großen Verdienste des Mannes erinnern, dessen Leben und Arbeit in den Gründen der Museumstätigkeit auf unseren Gebieten eingebaut sind.

Milleker hat sein ganzes Leben lang (85 Jahre) und durch seine Arbeit (62 Jahre) in Fach des Museums einen unmessbaren Beitrag, zu dem Sammeln, der Terrainforschung, dem Schutz, der Präsentation des Kulturerbes geleistet und die Resultaten sind faszinierend, sogar auch für die heutigen Umstände. Vom ersten Millekers Buch "Werschetz im letzten Türken Kriege und Jakob Hennemann" (ersch. 1878) bis zu den letzten Nummern der Kurzmonographien 'Banater Bücherei' entstand die große Anzahl der Werken aus der näheren und weiteren

Službenu korespondenciju vodio je na nemačkom, mađarskom i srpskom jeziku, a ono što je interesantno za Milekera u pismenom obraćanju, da se potpisivao kao Felix - Bódog - Srećko, zavisno od jezika koji je upotrebljavao.

Ljubav prema poslu kojim se bavio i svestranost u radu, omogućavali su mu komunikativnost sa stručnjacima drugih muzeja i naučnih ustanova: István Patzner (István Patzner), Bela Lajoš (Bella Lajos), dr Jožef Hampel (József Hampel), Karolj Torma (Károly Torma), Geza Nađ (Géza Nagy), Reti Laslo (Réthy László) i drugi.

Pored toga što je sa puno entuzijazma obavljao kustoske poslove i oformio sve zbirke u Muzeju (arheološku, numizmatičku, istorijsku, prirodnačku, etnološku i umetničku), Mileker je i utemeljivač biblioteke i upravo njemu pripada zasluga za nabavku izuzetnih primeraka knjiga na srpskom, nemačkom i mađarskom jeziku iz prve polovine XIX veka.

Ime Feliksa Milekera jeste sinonim Gradskog muzeja u Vršcu od osnivanja pa sve do današnjih dana. Izložba koju organizuje Gradski muzej Vršac, je sećanje na Milekera, na njegov značaj i doprinos u osnivanju i radu Muzeja, kao i na prezentaciji istorijske i kulturne prošlosti Banata.

Kulturvergangenheit des Banats die Geschichte der Ortschaften, die Bestandteil Torontal - und Tamischdistrikts waren, die Forschungswerke über archäologischen Lokalitäten und anderes.

Amtlichen Briefwechsel führte er in deutscher, ungarischer und serbischer Sprache und es war interessant, dass im Briefverkehr Milleker als Felix - Bodog - Srećko unterschrieb. Es hingte schon von der Sprache ab, die er benutzte.

Die Lust zur Arbeit und Allseitigkeit in der Arbeit ermöglichten ihm Verbindungen mit den Fachleuten der anderen Museen und wissenschaftlichen Institutionen: István Patzner, Bella Lajos, Dr. Jozef Hampel, Karoly Torma, Geza Nagy, Rethv László und mit den anderen. Außer dass er mit großer Begeisterung sein Kustosdienst ausübte und dass er alle Sammlungen im Museum (archäologische, numismatische, geschichtliche, ethnologische und künstlerische) gestaltete, war Milleker der Gründer der Bibliothek und eben ihm gehört das Verdienst für die Anschaffung der seltenen Exemplare der Bücher aus der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts in serbischer, deutscher und ungarischer Sprache.

Der Name von Felix Milleker ist das Synonym für das Stadtmuseum Werschetz von der Gründung an bis zum heutigen Tag. Die Ausstellung, die das Stadtmuseum Werschetz organisiert, ist Erinnerung an Milleker, an seine Bedeutung und Beitrag zur Gründung und zu der Arbeit des Museums, auch an seine Präsentation der geschichtlichen und kulturellen Vergangenheit des Banats.

Postoji nekoliko mišljenja o poreklu porodice Mileker, koje će biti navedene u tekstu, iako ni jedna nije do danas u potpunosti istražena. Po jednoj od njih preci Feliksa Milekera najverovatnije potiču iz Meltala (*Möltal*) u Koruškoj. Prvobitno prezime Meleger (*Möllegger*) izvodi se po planinskoj reci Mel (*Möll*). Tamošnji Melegeri mogu da se prate do XVII veka na osnovu istraživanja Antona Šerera (*Scherer, A. 1983, s. 13*). Ludvig Bauer (*Bauer, L. 1942, s. 3*), navodi podatak da su Milekerovi preci 1723. godine došli kao rudari u Majdanpek u Srbiji, koji je tada bio pod vlašću Austrije, odatle 1738. u Oravicu, a 1763. godine u Vršac.

Es bestehen einige Voraussetzungen über Abstammung der Familie Milleker, die im Text angeführt werden, obwohl keine im vollen Maß bis zum heutigen Tag festgestellt ist. Nach einer von ihnen stammen die Vorfahren von Felix Milleker aus Möltal in Kärnten. Den ursprünglichen Namen leitet man vom Bergfluss Moll ab. Die dortigen "Möllegger" kann man bis ins 17. Jahrhundert aufgrund der Erforschungen von Anton Scherer (*Scherer A. 1883, S. 13*) verfolgt. Laut Ludwig Bauers (*Bauer L. 1942, S. 3*) Angaben sind Millekers Vorfahren im Jahre 1723 nach Maidanpek in Serbien gekommen, dass damals im Österreichischen Reich

Milekerov hotel – danas zgrada Gradske biblioteke

Millekers Hotel – heute das Gebäude der Stadtbibliothek

Milekerov rođak dr Egon Past, ocenio je izvođenje prezimena po reci Mel kao nesigurno.

Po istraživanjima Pasta, porodica potiče iz Koruške, a to dokumentuje tvrdnjom da je na jednoj karti iz XVII veka našao mesto Mileg nedaleko od Frizaha (*Friesach*). Iz ove oblasti su se Milegeri (*Milekeri*) iselili u Oberfelah (*Obervellach*). Kod ove konstatacije moramo biti obazrivi, pošto je u tom mestu postojala jedna porodica sa istim prezimenom, ali je izumrla. Potomci porodice žive još uvek u tom mestu, tako da su istraživanja u toku. Ako se dalje analizira reč Mileg dolazi se do Mileger, odnosno onaj koji potiče od Milegera.

Anton Šerer, da bi istražio poreklo porodice Mileker, razmenio je nekoliko pisama sa Egonom Pastom, koji se ne slaže sa podacima Ludviga Bauera: „*Izgleda da je u mojoj porodici u crkvenim knjigama u Beloj Crkvi ubeležen kao prvi Jakob M, rođen 1710. (gde?) od majke Barbare kao doseljenika (odakle?), koja je tu umrla 17. decembra 1749. godine (dr Egon Past, 1975. god)*”.

Po Feliksu Milekeru ovaj njegov rođak se zove Johann Jakob Mileger, a njegova majka Apolonija (*Mileker, F. 1886, s. 144*). Egon Past se poziva na podatke Feliksa Milekera, po kojima su Milekerovi došli iz Koruške u Majdanpek, zatim u Banat, za vreme vladavine Marije Terezije, a po preporuci nadleštva bečke Komore.

Po Ludvigu Baueru 1738. godine: „*sin Johan, sin doseljenika Jakoba M. rođen 18. maja 1790. u Gudurici (kod Vršca), oženio se 23. juna 1816. u Vršcu Margaretom Kerer, koja je tu i rođena 9. januara 1797. To su baba i deda Feliksa Milekera. Iz tog braka potiče Johan M, otac Feliksa, koji je kao kovač - ekseričar, na svom „vandrovanju“ boravio u Salckamergutu (Salzkammergut). Ovaj ekseričar je brat moga pradeda koji je u Vršcu bio vlasnik hotela „Mileker“ (Hotel Milleker). Po ovoj liniji od Feliksa Milekera trebao bi da potiče kompozitor Karl Mileker, čiji je otac bio zlatar u Badenu kod Beča*”. Egon

war, und von dort 1738 nach Orawitz und im Jahre 1763 nach Werschatz.

Milekers Verwandter Dr. Egon Past ist der Meinung, dass die Ableitung von Fluss Moll unsicher sei. Nach Past's Erforschungen stammt die Familie aus Kärnten und er behauptet es, dass er auf einer aus 17. Jh. stammenden Karte den Ort Millegg unweit von Friesach entdeckte. Aus diesem Gebiet sind Millegger nach Obervellach ausgewandert. Diese Behauptung müssen wir mit Vorsicht annehmen, weil in diesem Ort eine Familie mit gleichem Namen lebte, aber sie war ausgestorben. Die Nachnamen der Familie leben noch immer in diesem Ort, so dass die Forschungen noch immer dauern. Wenn man das Wort Mileg weiter analysiert, kam man bis Millegger, d.h. bis jenem, der aus Mileg stammt.

Anton Scherer, um den Ursprung der Familie Milleker auszuforschen, stand im Briefwechsel mit Egon Past, dessen Angaben mit jenen von Ludwig Bauer nicht übereinstimmen: „*Es scheint, dass bei meiner Familie in den Kirchenbüchern in Weißkirchen ein Jakob Milleker, geb. 1710 (wo?) mit Mutter Barbara, die dort am 17.12.1749 gestorben ist, als Einwanderer (woher?) eingetragen wurde*” (*Dr. Egon Past, 1975*).

Nach Felix Milleker heißt dieser Vorfahrer „Johann Jakob Milleker“ und dessen Mutter „Appolonia“ (Milleker F. 1886, S. 144). Egon Past beruft sich auf Angaben von Felix Milleker, wonach die Milleker zur Zeit der Herrschaft von Maria Theresia, nach der Empfehlung der Wiener Hofkammer, „aus Kärnten“ nach Maidanpek ausgewandert und danach ins Banat gekommen seien.

Nach Ludwig Bauer im Jahre 1738: „Des Einwanderers Jakob Sohn Johann M. geboren am 18. Mai 1790 in Kudritz (in der Nähe von Werschetz) heiratete am 23. Juni 1816 in Werschetz Margarethe Kehrler, die auch hier am 9. Januar 1797 geboren ist. Das sind die Großeltern von Felix Milleker. Aus dieser Ehe stammt Johann

Past navodi u Vršcu i druge Milekere, koji po njegovom saznanju nisu rođaci sa Feliksom Milekerom (jedan je učitelj klavira, jedan vodeni terapeut, verovatno su te srodničke veze prekinute pre 250 godina).

Mileker je u jednom svom radu pisao o značaju Beča za razvoj zanata u Banatu, između ostalog napisao je i ovo: „*Kada je moj deda, izučeni kolar 1816. od vršačkog Magistrata tražio dozvolu da se u Vršcu bavi svojim zanatom, naveo je i to da je već radio u Beču*“ (Mileker F, 1941. s. 11). To bi mogao da bude Johan Mileker iz Gudurice, koji se iste te 1816. godine oženio pomenutom Margaretom Kerer.

Potreba za razvojem i korišćenjem rude u Banatu, posle turskih ratova, privukla je brojne nemačke brđane iz tadašnje gornje Ugarske, Češke i austrijskih alpskih zemalja u Banat. Već 1717. godine konstituisana je u Temišvaru „Komisija za banatsko rudarstvo“, koja je bila podređena Bečkoj dvorskoj kancelariji. Ona je jednim aktom od 1717. dobila zadatak da istraži u Banatu napuštene jame sa ostacima rude. Nađene gvozdena rude ispitane su u Transilvaniji i već 1719. godine u Bokšanu (Rumunija) osnovana je jedna „topionica“ i jedna „kovačnica“. Ubrzo zatim, 1721. godine, otvoren je rudnik Dognacka (Dognatschka) u Rumuniji. Da bi rudnik mogao da funkcioniše, tražili su se rudari koji su pristizali iz nemačkih rudarskih gradova u gornjoj Ugarskoj - Šmelnica (Schmölnitz) i Gelnica (Göllnitz). Dvorska kancelarija je 1719. godine odredila 30 rudara iz Tirola, koji su poslani u Oravicu (Orawitz), a u leto 1722. poslat je još jedan broj rudara iz Švaca (Schwaz) u Tirolu.

Jedan deo doseljenih porodica upućen je u Oravicu, a drugi u Majdanpek, gde je bio otkriven bakar. Među poslednjima koji su došli u Majdanpek nalazio se i predak Feliksa Milekera (*Johan Jakob M.*) i njegova majka Apolonija.

M. Vater von Felix, der als Nagelschmied auf seiner Wanderschaft in Salzkammergut weilte. Dieser Nagelschmied ist der Bruder von meinem Urgroßvater, der in Werschetz früher Inhaber des „Hotels Millekers“, gewesen ist“. Von dieser männlichen Linie von Felix Milleker sollte der Komponist Carl Milleker, dessen Vater Goldschmied in Baden bei Wien war, abstammen. Egon Past erwähnt auch andere Millekers in Werschetz, die seiner Erkenntnisse nach keine Verwandten von F. Milleker sind (ein Klaviermeister, ein Wassertherapeut, wahrscheinlich sind diese verwandtschaftlichen Beziehungen vor 250 Jahren unterbrochen).

Milleker schrieb einmal in einer Schrift über die Bedeutung von Wien für die Entwicklung des Gewerbes in Banat. „*Als mein Großvater, ein gelernter Wagner, im Jahre 1816 vom Werschetz Marktmagistrat um die Erlaubnis bat, in Werschetz sein Handwerke ausüben zu dürfen, führte er als Befähigung an, dass er in der Kaiserstadt Wien gearbeitet habe*“ (Milleker F, S. 11). Das dürfte Johann Milleker aus Kudritz sein, der in demselben Jahr 1816 erwähnte Margarethe Kehler heiratete.

Die Bergbauentwicklung und Erznutzung zog nach den Türkenkriegen zahlreiche deutsche Bergleute aus den damaligen Oberungarn, aus Böhmen und den österreichischen Alpenländern in Banater Bergland. Schon 1717 konstituierte sich in Temesvar eine „Banater Bergbaueinrichtungs-Commission“, die der Wiener Hofkammer untergeordnet war. Sie erhielt am 7. Dezember 1717 den Auftrag, die im Banat vorfindlichen, verlassenen Gruben und erzeichen Funde zu erforschen. Die gefundenen Eisenerze wurden in Siebenbürgen untersucht, und bereits 1719 wurden in Bokschan (Rumänien) im Banat eine „Schmelz“ und ein Eisenhammer aufgestellt. Das Bergwerk Dognatschka (Rumänien) folgte bald und wurde 1721 errichtet. Um das Bergwerk funktionieren zu können, wurden die Bergleute, die aus den deutschen

Plemićka diploma Franje
II dodeljena 1794. Jakobu
Henemanu iz Vršca za zasluge

Die Adelsurkunde, die von Franz II 1794
an Jakob Hennemann für seine Verdienste
in den Türkenkriegen verliehen wurde

Naprvnik K. – portret Feliksa Milekera
Naprvnik K. – Das Porträt von Felix Milleker

U toku doseljavanja u Banat od 1764. do 1769. godine, proširila su se brojna naselja u Banatu, među njima i nemački Vršac. Za koloniste koji su dolazili podignuto je trideset zgrada (jedna po porodici). Naseljenici su došli iz Švapske, Austrije, Francuske, Češke i Mađarske.

Bergstätten im Oberungarn - Schmöllnitz und Göllnitz herangekommen sind, eingeladen. Die Hofkammer hat 1719 dreißig Bergleute aus Tirol nach Oravitza geschickt und im Sommer 1722 wurde noch eine gewisse Zahl von Bergleuten aus Schwaz in Tirol entsendet.

*Lični dnevnik učenika Feliksa Milekera
Das Tagebuch des Schülers Felix Milleker*

*Sveska za skiciranje Feliksa Milekera
Das Entwurfsheft von Felix Milleker*

Pored već pomenutih, bilo je doseljavanja i iz bližih mesta u Banatu. Tako su dve porodice Milekera došle iz Bele Crkve u Vršac (*Milleker F, 1886, s. 144*).

Krajem 1787. izbio je poslednji rat između Osmanlijske imperije i Rusije, u kojem je učestvovao car Josif na strani Rusije. Iste godine postala je ozbiljna opasnost za Vršac da bude napadnut od strane Turaka. Stanovnici Bele Crkve i okolnih mesta počeli su da beže pred turskom najezdom na sever. Tada se jedan broj hrabrih Vršćana odlučio na samoodbranu pod zapovedništvom svog sugrađanina Johana Jakoba Henemana (*Johann Jakob Hennemann*). Na njihovu molbu snabdeo ih je Josif II oružjem – hiljadom garnizonskih pušaka bez bajoneta i stotinom karabina sa municijom. Hrabri Vršćani spasili su grad, u vreme kada je na prostoru od Dunava do Temišvara opljačkano i pretvoreno u zgarišta 147 mesta. Sam Heneman je za zasluge i iskazanu hrabrost dobio ugarsko plemstvo, a ostali branioči doživotno su oslobođeni plaćanja poreza.

Ein Teil wurde nach Oravitza, ein anderer nach Maidanpek gesendet, wo Kupfer entdeckt wurde. Unter den letzten, die nach Maidanpek gekommen sind, befand sich auch der Vorfahr von F. Milleker (Johann Jakob Milleger) und seine Mutter Apollonia. In der Banater Einwanderungsperiode von 1764 bis 1769 wurden zahlreiche Ortschaften erweitert. Unter ihnen auch Deutsch-Werschetz. Für die ankommenden Kolonisten baute man dreißig Ansiedlerhäuser, eines pro Familie. Die Siedler kamen aus Schwaben, Österreich, Frankreich, Böhmen und Mähren.

Neben den schon erwähnten Zusiedlungen gaben es auch Ansiedlungen aus näheren Ortschaften aus Banat. Zwei Familien von Milleker sind aus Weißkirchen nach Werschetz übersiedelt (*Milleker F., 1886, S. 144*).

Ende 1787 brach der letzte Türkenkrieg zwischen dem Osmanischen Reich und Russland aus, an dem sich auch Kaiser Josef II, als Verbündeter des Zaren beteiligte. In demselben Jahr bestand die ernste Gefahr für Werschetz, von den Türken überrannt zu werden. Die Bewohner von Weißkirchen und umliegenden Dörfern begannen vor der türkischen Vorrückung gegen Norden zu fliehen. Da entschlossen sich mutige Werschetzer zur Selbstwehr unter Anführung von seinem Mitbürger Johann Jakob Hennemann. Auf ihre Bitte gewährte ihnen Josef der II Waffen: tausend Garnisons-Feuergewehre samt Bajonetten, hundert Karabiner und Munition. Die tapferen Werschetzer verbrannten die Stadt gleichzeitig als im Gebiet von Donau bis Temesvar 147 Ortschaften geplündert und in Asche gelegt wurden. Henemann selbst wurde für den bewiesenen Mut in den ungarischen Adelsstand erhoben und andere Verteidiger wurden von der Steuerpflicht auf Lebenszeit befreit.

*Knjiga ličnih primanja Feliksa Milekera
Das Einkommensbuch von Felix Milleker*

Pored navedenih pretpostavki u uvodnom delu, ne znamo ništa više o Milekerovim precima. Kako Feliks Mileker ima svoje potomke, sigurno je da će oni daljim istraživanjima dati pravi odgovor na dileme i nejasnoće o stvarnim precima Milekerovih i staviti ih u kontekst novih izučavanja.

Neben angeführten Voraussetzungen im Einleitungsteil wissen wir nicht mehr über Millekers Vorfahren. Da Milleker seine Nachkommen habe, werden sie sicher durch weitere Erforschungen die richtige Antwort über Dilemmas und Unklares von Millekers Vorfahren geben und sie in Kontext des neuen Erlernens stellen.

Feliks Mileker je rođen 14. januara 1858. godine u Vršcu, u tadašnjoj Srpskoj Vojvodini i Tamiškom Banatu. O njegovom ranom detinjstvu zna se vrlo malo.

Građansku školu pohađao je u rodnom gradu. Pošto je u Vršcu Kraljevska katolička škola sa nemačkim nastavnim jezikom zatvorena 1871/72. godine, a ista takva škola je u Segedinu radila na mađarskom nastavnom jeziku, Mileker je nastavio obrazovanje 1873. u Segedinu. Tu je nemačkim đacima bilo dozvoljeno da još nekoliko godina slušaju nastavu na nemačkom jeziku i tako je Mileker dobio diplomu nemačke škole.

Austro-Ugarska nagodba 1867. godine, donela je promenu u školstvu. Po zakonu iz 1879. mađarski jezik je bio obavezan u svim školama. Krajem 1880. mađarizacija je

Felix Milleker wurde am 14. Januar 1858 in Werschetz, in der "Serbischen Wojwodschaft und Temescher Banat" geboren. Über seine Kindheit ist uns nichts bekannt.

Die Bürgerschule besuchte er in der Heimatstadt. Da in Werschetz die "Königliche katholische Lehrerbildungsanstalt" mit deutscher Unterrichtssprache mit dem Schuljahr 1871/72 geschlossen wurde, und dieselbe in Szeged in der ungarischen Sprache unterrichtete, setzte Milleker seine Ausbildung in Szeged 1883 fort. Dort konnten die deutschen Schüler noch einige Jahre den Unterricht in der deutschen Sprache besuchen und so bekam Milleker das Diplom der deutschen Schule.

Der österreichisch-ungarische Ausgleich vom Jahre 1867 brachte die Veränderungen auch im Schulwesen.

Feliks Mileker

napredovala i u Banatu i potiskuje jezik ostalih manjina, pa je ista sudbina zadesila i nemački jezik (Milleker F, 1930, s. 23).

Mileker je 15. septembra 1877. godine završio učiteljsku školu u Segedinu s dozvolom da drži nastavu u nemačkim građanskim školama. Bavio se lokalnom istorijom još pre 1879. kada je kao učitelj bio pozvan u Belu Crkvu i upoznao Leonarda Bema (*Leonhard Böhm*). U predgovoru svoje čuvene dvotomne knjige o istoriji grada Vršca, objavljene u Budimpešti 1886. godine piše: „*Prošloću moga zavičajnog grada bavim se još od 1877. godine. Istorijski podaci, koji često nisu bili zanimljivi, naterali su me da istoriju moga grada prikažem istinito.*”

U Beloj Crkvi je Feliks Mileker ostao pet godina, od 1878. do 1883. Ovde je mladi učitelj bio pod velikim

Nach dem Gesetz aus dem Jahre 1879 wurde die ungarische Sprache zur Pflichtsprache in allen Schulen. Ende 1880 nahm die Madjarisierung in Banat zu und drückte die Sprachen der anderen Minderheiten aus, so dass das gleiche Schicksal die deutsche Sprache erlitt. (Milleker F., 1930, S. 23). Am 15. September 1877 schloss

Milleker die Szegediner Lehrerbildungsanstalt mit der Befähigung zum Lehramt an deutschen Bürgerschulen ab. Er befasste sich mit der Lokalgeschichte noch bevor er 1879 als Lehrer nach Weißkirchen berufen wurde und den Historiker Leonhard Böhm kennen lernte. Im Vorwort seiner berühmten zweibändiger Stadtgeschichte von Werschetz, Budapest 1886, schreibt er „*Mit der Vergangenheit meiner Vatersstadt befasste ich mich schon seit 1887. Die manchmal nicht*

uticajem kolekcionara Leonarda Bema, čiji značaj Mileker naglašava i kasnije u svojim spisima. Bemovi radovi imali su veliki značaj na 25 godina mlađeg Milekera, koji je sa puno entuzijazma u druženju sa Bemom upijao sve ono što je ovaj iskusni istraživač govorio i pisao. Zbog uticaja koji je imao na Feliksa Milekera u istraživačkom i publicističkom pogledu, daćemo nekoliko biografskih podataka o njemu.

Leonard Bem je rođen u Beloj Crkvi 1833. godine. Posle neuspelog pokušaja nastavljanja školovanja u Segedinu, nakon šegrtovanja i „vandrovanja“ u Beču, Gracu, Salzburgu i Lincu, sa devetnaest godina preuzima, kao majstor, očevu kovačku radnju. Pod uticajem dede po majci, od rane mladosti interesuje se za istoriju i starine, tako da sakuplja građu o Banatu i Beloj Crkvi. Veoma je aktivan na terenu, stvara veoma bogatu kolekciju starina i numizmata. Godine 1861. objavljena mu je u Lajpcigu „*Istorija Tamiškog Banata*“ u dva toma. Objavio je i istoriju Bele Crkve i Pančeva, a zatim i niz članaka arheološke sadržine u časopisu „*Južnomadžarskog istorijskog i arheološkog društva*“ (*Történelmi és Régészeti Ertesítő*) u Temišvaru. Član je ovog Društva od osnivanja 1872. godine. Prijatelj je sa Sigmundom Ormošem (*Sigmund Ormós*), nadžupanom u Temišvaru, koji je jedan od osnivača Društva i njegov predsednik, sa kojim često obilazi lokalitete u Dubovcu, Ramu, Kovinu i Banatskoj Palanci (*Milleker F, Banater Bücherei, 1925, s. 1-17*).

Južnomadžarsko istorijsko i arheološko društvo, ima veoma značajnu ulogu u stvaranju i razvijanju muzejske delatnosti na području čitavog Banata. Muzej u Temišvaru uzima 1872. kao godinu osnivanja, jer je Društvo imalo zadatak da sakuplja predmete za ovu ustanovu. Godine 1880. Muzej dobija zgradu uz zalaganje i uticaj Ormoša, a 1891. otvoren je za publiku (*Milleker F, 1937, s.62*). Ormoš, koji je odigrao značajnu ulogu u osnivanju Muzeja u Temišvaru, istakao se pored Bema

uninteressanten hist. Daten, die mir dabei unterkamen, reiften in mir den Entschluss, Zusammenfassung derselben zu einem Ganzen zu versuchen“. In Weißkirchen blieb Milleker fünf Jahre, von 1878 bis 1883. Hier stand der Junglehrer unter großem Einfluss des Sammlers und Historikers Leonhard Böhm, dessen Bedeutung Milleker in seinen eigenen Schriften später hervorhob. Böhm's Werke hatten die große Bedeutung für 25 Jahre jüngeren Milleker, der mit voller Begeisterung alles absorbierte, was dieser erfahrene Forscher sprach und schrieb. Da Milleker unter Böhm's Einfluss auf dem Gebiet der Forschung und Publizistik stand, geben wir hier einige biographische Angaben von ihm.

Leonhard Böhm wurde in Weißkirchen 1833 geboren. Nach erfolglosem Versuch der Fortsetzung der Schulung in Szeged, nach den Lehrlings- und Wanderjahren in Wien, Graz, Salzburg und Linz, übernahm er mit 19 Jahren als Schmiedmeister die Schmiedwerkstatt seines Vaters. Unter Einfluss des Großvaters (mütterlicherseits) zeigte er von seiner frühen Jugend an das große Interesse für Geschichte und Funde des Altertums und so begann er das Quellenmaterial über Banat und Weißkirchen zu sammeln. Er ist auf dem Terrain sehr aktiv und schuf eine sehr reiche Kollektion von Funden und Numismaten. Er veröffentlichte 1861 in Leipzig zweibändige „Geschichte des Temescher Banats“. Er veröffentlichte auch die „Geschichten der Städte Weißkirchen und Pantschowa“ und dann eine ganze Reihe der archäologischen Schriften in der Zeitschrift der „Südungarischen historischen und archäologischen Gesellschaft“ in Temeswar. Er wurde zum Mitglied dieser Gesellschaft seit ihrer Gründung im Jahre 1872. Er ist auch Freund von Sigmund Ormós Obergespann, der einer der Gründer der Gesellschaft war und sein Vorstand, mit wem er die Fundorte in Dubowitz, Rham, Kubin und Banater Palanka beging

i u osnivanju Muzeja u Beloj Crkvi 1877. godine. Kao prvi čuvar muzeja u Beloj crkvi pominje se Lajoš Janki (*Lajos Janky*), nasleđuje ga B. Trittner, gradski pisar, a zatim 1881. u Muzej dolazi Feliks Mileker, tada narodni učitelj u Beloj Crkvi (*Glasnik 2, 1985, s. 156*). Posle odlaska Milekera za Vršac 1883. godine, belocrvanski Gradski muzej je egzistirao u domenu neke prosečnosti, bez posebnog napretka.

Mileker je u Beloj Crkvi napisao prvu istorijsku studiju, ali o Vršcu, svom rodnom gradu, 1876. godine *Vršac u poslednjem turskom ratu i Jakob Heneman 1788. (Werschetz im letzten Türkenkriege und Jakob Henemann 1788)*. Zatim sledi njegov rad *Vršac i okolina u godinama 1787–1790 (Werschetz und seine Umgegend in der Jahren 1787–1790)* pisano 1882. godine.

Godine 1883. Milekera je pozvao vršački školski Savet u rodni grad i on se rado odazvao tom pozivu. Ukupno je proveo 61 godinu u obrazovnom, kulturnom i javnom životu Bele Crkve i Vršca sa mnogo uspeha, sve do smrti 1942. godine.

Iz predgovora pomenute vršačke monografije, jasno je da je Mileker u godinama 1880–1882, imao čast da prati univerzitetskog profesora, dr Karla Tormu, prvog i najznačajnijeg arheologa Ugarske, prilikom istraživanja u oblasti Vršca.

Mladi građanski učitelj Mileker veliku zahvalnost za podsticaj u svom budućem radu duguje Karlu Grosu (*Karl Groß*), kraljevskom savetniku i sekretaru Filozofskog fakulteta Ugarske akademije nauka i najboljem znalcu srednjeg veka južne Ugarske, Fridrihu Peštiću (*Friedrich Pesty*) i dr Jožefu Hampelu (*Jozsef Hampel*), direktoru Nacionalnog muzeja Ugarske (*Scherer A, 1983, s. 19*).

Godine 1883. Mileker je napisao *Povesnicu slobodne kraljeve varoši - Vršac*, objavljenu u Pančevu 1886. godine na srpskom jeziku. Iste godine u Budimpešti

(Milleker F, “Banater Bücherei” 1925, S. 1 -17). Die Südungarische historische und archäologische Gesellschaft spielte eine sehr wichtige Rolle in der Entstehung und Entwicklung der Museumstätigkeit. Das Museum in Temesvar nimmt 1872 als das Jahr seiner Gründung, weil die Gesellschaft die Aufgabe hatte, für diese Anstalt die Gegenstände zu sammeln. Mit Unterstützung und auf Anregung Ormöš bekam das Museum 1880 das Gebäude und wurde 1891 fürs Publikum eröffnet (Milleker F., S. 62). Ormöš, der bedeutende Rolle bei der Gründung des Museum in Temesvar hatte, hob sich neben Böhm auch bei der Gründung des Museums in Weißkirchen 1877 hervor. Als erster Kustos des Museums in Weißkirchen wurde Lajos Janky erwähnt, ihm folgte B. Trittner Notar und dann kam ins Museum Felix Milleker damaliger Volksschullehrer in Weißkirchen (*Glasnik 2, 1985, 156*). Nachdem Milleker 1883 nach Werschetz übersiedelte, existierte das Museum ohne bemerkbaren und besonderen Fortschritt.

Milleker verfasste in Weißkirchen 1876 seine erste historische Studie, aber über seine eigene Heimatstadt “Werschetz im letzten Türkenkriege und Jakob Henemann 1788“. Es folgte dann 1882 “Werschetz und seine Umgegend in den Jahren 1787–1790“.

1883 berief Milleker der Werschetzer Schulstuhl in seine Heimatstadt, und er folgte diesem Ruf gern. Er wirkte mit großem Erfolg im öffentlichen Leben, in der Kultur und im Bildungswesen in Weißkirchen und in Werschetz insgesamt 48 Jahre bis zu seinem Tode 1942. Aus dem Vorwort der erwähnten Werschetzer Monographie geht deutlich hervor, dass Milleker in den Jahren 1880–1882 die Ehre hatte, den Universitätsprofessor Dr. Karl von Torma, einen der ersten und populärsten Archäologen Ungarns, bei Forschungen in der Werschetzer Gegend zu begleiten.

Srećko Miliker: Povesnica slobodne kraljeve varoši Vršac, 1886. god.

Felix Milleker: Geschichte der königlichen Freistadt Werschetz, 1886

*Banater Bücherei –
serije malih monografija*

*Banater Bücherei –
Eine Reihe von Kurz- monographien*

objavljena je Povesnica na mađarskom (*Milleker Bódog: Wersecz szab. kir. Várostörténete, Budapest, 1886*) kao i na nemačkom jeziku (*Milleker Felix: Geschichte der Kön. Freistadt Werschetz, 1886*). Dakle rad se istovremeno pojavio u tri izdanja (na nemačkom, mađarskom i srpskom jeziku), što je karakteristično za Milekera i njegovu težnju da istakne objektivnost za pomenute narode.

Der junge Volksschullehrer Felix Milleker verdankte die Anregung für seine zukünftige Arbeit Karl Groß, dem Königlichen Rat und Sekretär der philosophisch - historischen Klasse der Ungarischen Akademie der Wissenschaft und besten Kenner des südungarischen Mittelalters, Friedrich Pesty und dem Direktor des Ungarischen Nationalmuseums Dr. Josef Hampel.

Feliks Mileker i Ana Getman

Felix Milleker und Anna Gettmann

*Dr Rudolf Mileker, sin
Feliksa Milekera*

*Dr. Rudolf Milleker, Felix
Millekers Sohn*

*Dr Eleonora Čordaš
(Cordiescu), supruža Rudolfa
Milekera, 1915. god.*

*Dr. Eleonora (Nora) Csordás
(Cordiescu), Ehefrau von
Rudolf Milleker, 1915*

Narednih decenija Mileker je napisao čitav niz monografija mesta i gradova, naravno u manjem obimu. Godine 1887. posvetio se vođenju vršačke gradske biblioteke. U momentu kada je preuzeo vođenje, biblioteka je imala samo par stotina tomova, da bi 1940. brojala 60.000 tomova knjiga.

Mileker je svoju muzejsku delatnost u Vršcu, poput Leonarda Bema (Bela Crkva), započeo kao sakupljač starina. Svoje vredne arheološke radove objavljuje od 1881. godine. Sa sistematskim iskopavanjima počeo je 1883. i vodio ih je do 1935. godine, a verovatno i kasnije.

Od posebnog značaja je njegov iscrpan katastar o Banatu: *Arheološki nalazi u južnoj Ugarskoj do dolaska*

Im Jahre 1883 schrieb Milleker "Povesnica slobodne kraljevske varoši Vršac" (Geschichte der Königlichen Freistadt Werschetz), die in serbischer Sprache 1886 in Pantschowa veröffentlicht wurde. In demselben Jahr erschien das Werk in Budapest in ungarischer Sprache (Milleker Bodog "Versecz szab. kir. város története", Budapest, 1886) und in deutscher Sprache (Milleker Felix "Geschichte der Kön. Freistadt Werschetz", 1886). Das Werk erschien also gleichzeitig in drei Ausgaben, in deutscher, ungarischer und serbischer Sprache und es ist charakteristisch für Milleker und seine Anstrengung, eine Objektivität gegen erwähnte Völker hervorzuheben.

In den folgenden Jahrzehnten schrieb Milleker noch eine ganze Reihe von Orts- und Stadtmonographien, allerdings geringeren Umfangs. 1887 widmete er sich der Leitung Werschetzer Stadtbibliothek. Als er die Leitung der Bibliothek übernahm, hatte sie nur ein paar hundert Bände und im Jahre 1940 zählte sie schon 60.000 Bände.

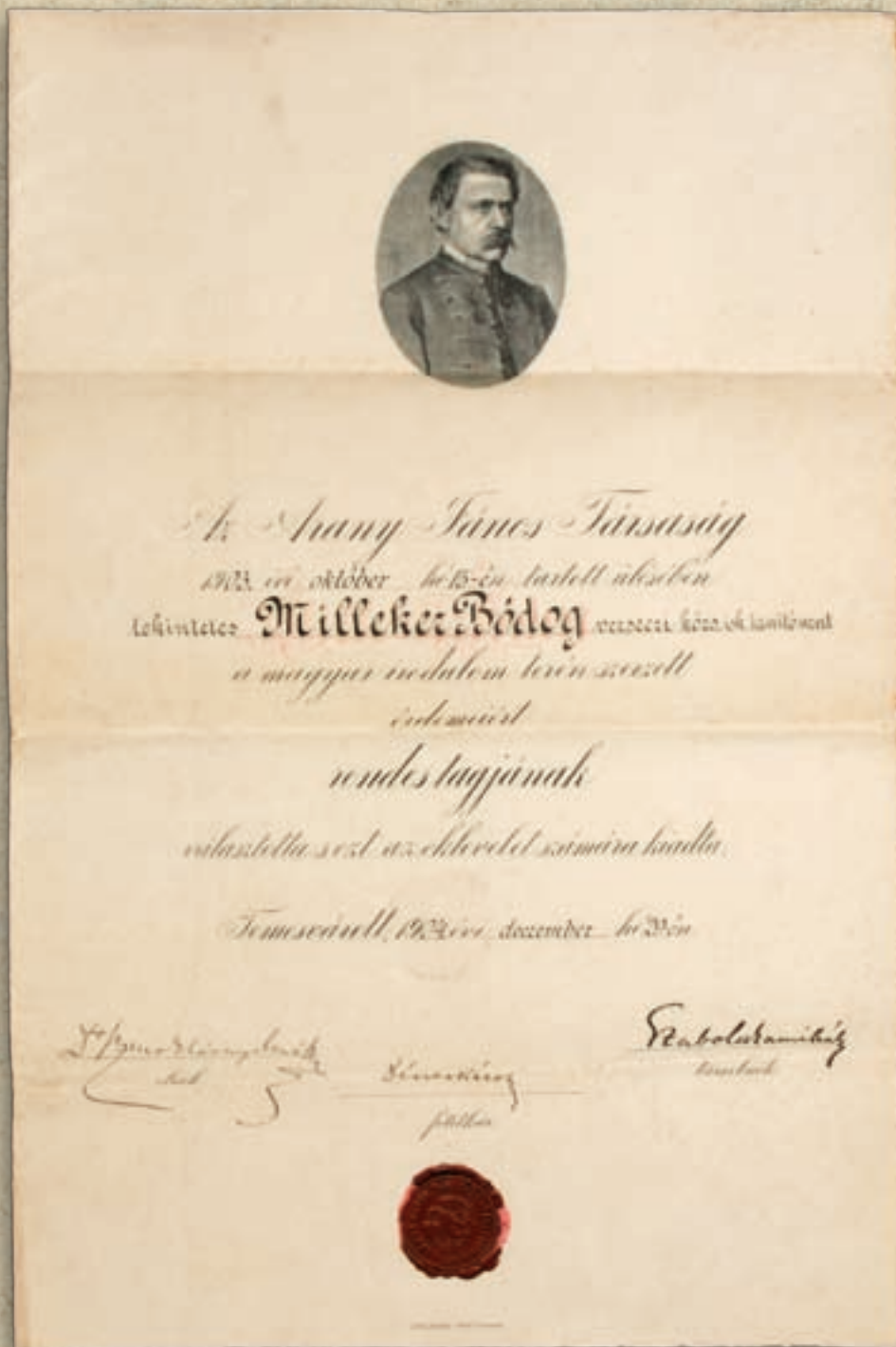
Wie Leonhard Böhm begann auch Milleker seine Museumstätigkeit in Werschetz als archäologischer Sammler. Seine namenswerten archäologischen Arbeiten veröffentlichte er ab 1881. Mit systematischen Grabungen begann er 1893 und führte sie bis 1935, vielleicht auch noch später.

Von besonderer Bedeutung ist sein ausführlicher Fundkataster für das Banat: "Archäologische Funde in Süd-Ungarn aus der Zeit vor der Landnahme (Madjaren)", der von 1897 bis 1909 im Umfang von 501 Druckseiten erschienen ist. Im Jahre 1905 veröffentlichte er das Fundbericht über die vorgeschichtliche Siedlung Vattina. Beide Werke haben einen hohen Wert für die Archäologie, obwohl der Fonds Vattina zur Zeit der Veröffentlichung 5000 Fundobjekte zählte, Milleker aber in den folgenden zwanzig Jahren durch weitere

Članak u listu Délvidék br. 43/1894, pozdravlja osnivanje Gradskog muzeja u Vršcu

Der Artikel im Blatt "Délvidék" Nr. 43/1894, in dem es die Gründung des Stadtmuseums in Werschetz begrüßt wurde.

Diploma Feliksa Milekera o ućlanjenju u literarno društvo „Arany János“, 1903.

Felix Millekers Diplom über seine Mietgliedsaufnahme in die Literarische Vereinigung „Arany János“, 1903

Mađara (Archäologische Funde in Süd- Ungarn aus der Zeit vor der Landnahme [der Madjaren]), koji se od 1887. do 1909. godine pojavio u obimu od 501 štampane strane. Godine 1905. objavio je izveštaj o nalazima iz praistorijskog naselja u Vatinu. Oba rada imaju veliki značaj za arheologiju, pogotovo što je u vreme objavljivanja fond Vatina brojao oko 5.000 predmeta, ali je Mileker u narednih dvadeset godina, daljim iskopavanjima utrostručio prvobitni broj (Scherer A, 1983, s. 21). Od Milekerovih arheoloških radova, pomenućemo još jedan koji se pojavio 1937–1940. godine pod nazivom *Praistorija Banata (Vorgeschichte des Banats)*.

Njegova *Geografija južne Ugarske u srednjem veku, 1915. (Geographie Südungarns im Mittelalter - Délmagyarország Középkori Földrajza, 1915)*, delila je sudbinu ostalih istorijskih radova i još uvek, posle nekoliko decenija je korisna i značajna.

U periodu od 1921. do 1941. godine Mileker je o svom trošku štampao 59 od ukupno 73 sveske *Banater Bücherei*, koje su od velikog značaja za kulturnu istoriju Podunavskih Švaba u Banatu, ali i istoriju Banata u celini. Glavne teme su sledeće:

- Istorija Banata i pojedinih gradova, tržišta i sela;
- Lokalna istorija Vršca;
- Kulturna istorija Nemaca u Banatu (pozorište, školstvo, narodna umetnost, literatura, štamparstvo);
- Izdavanje radova banatskih pisaca;
- Banat i srpska kultura;
- Prilozi za privrednu istoriju Banata;
- Arheologija;

Prema saznanjima Antona Šerera i dr Egona Pasta, Mileker nije ostavio nikakve autobiografske beleške, jer je sav bio predan radu. Zahvaljujući Ludvigu Baueru dolazimo do podataka da se Feliks Mileker u 27-oj godini

Grabungen die ursprüngliche Zahl auf das Dreifache vermehren konnte (Scherer A., S. 21). Von den archäologischen Arbeiten Miuekers erwähnen wir noch eine Veröffentlichung, die unter dem Titel “Vorgeschichte des Banats” von 1937 bis 1940 erschienen ist.

Seine “Geographie Südungarns im Mittelalter” (Délmagyarország közepkori földrajza, 1915) teilte das Schicksal der anderen historischen Werke und noch immer ist sie nach einigen Jahrzehnten brauchbar und von Bedeutung.

In der Periode von 1921 bis 1941 gab Milleker auf eigene Kosten 59 von insgesamt 73 Heften “Banater Bücherei” heraus, die für die Kulturgeschichte der Donauschwaben im Banat von großer Bedeutung sind.

Die Hauptthemen sind:

- Geschichte des Banats und einzelner Städte, Märkte und Dörfer;
- Lokalgeschichtliches über Werschetz;
- Kulturgeschichte der Deutschen im Banat (Schulwesen, Theater, Volkskunde, Literatur, Buchdruck, Vereinswesen);
- Herausgabe von Werken Banater Schriftsteller;
- Banat und die serbische Kultur;
- Beiträge zur Wirtschaftsgeschichte des Banats;
- Archäologie.

Nach den Behauptungen von Anton Scherer und Dr. Egon Past hinterließ Milleker keine autobiographischen Aufzeichnungen, weil er sich ganz der Arbeit hingab. Ludwig Bauer verdanken wir die Kenntnis, dass sich Milleker im 27. Lebensjahr mit Anna Gettmann verheiratete, die aus Werschetzer Bürgerfamilie stammte und viel Verständnis für das Schaffen ihres Mannes hatte, jedoch verlor er sie zu früh. Sie starb im 38. Lebensjahr. Anna Gettmann war eine ausgezeichnete Pianistin. Im Jahre

Diploma Milekera o članstvu u Mađarskom prirodoslovnom društvu, Budimpešte, 1912.

Millekers Diplom über seine Mitgliedschaft in der „Südungarischen naturwissenschaftlichen Gesellschaft“, Budapest, 1912

života oženio Anom Getman, koja je poticala iz vršačke građanske porodice i imala je puno razumevanja za rad svoga supruga, ali ga je brzo napustila. Umrula je u 38-oj godini života. Ana Getman je bila izvanredna pijanistkinja. Godine 1914. Mileker se oženio drugom vrščankom – Matildom Apfelbaum, ali je ovaj brak trajao još kraće, razveden je posle godinu dana.

U prvom braku rodio se sin Rudolf 17. aprila 1887. godine. Studirao je geografiju u Budimpešti, Berlinu, Parizu i Getingenu. Boravio je na Islandu 1909. godine, gde se bavio vulkanološkim istraživanjima. Od 1911. do 1913. putovao je po Maloj Aziji, a 1914. postao je sekretar Ugarskog geografskog društva. Iste godine postaje predavač za geografiju na Univerzitetu u Debrecinu. Kako su nastupile ratne godine (I sv. rat 1914–1918), bile su i teške prilike za bavljenje naučnim radom, tako da je mladi naučnik tek 1922. godine postao dekan Filozofskog fakulteta u Debrecinu. Tada je oboleo od teškog oblika malarije, tako da mu je jedna noga amputirana do kolena.

Od 1930. do 1933. Rudolf Mileker je ponovo bio dekan Fakulteta. U Segedinu 1910. godine Rudolf Mileker je objavio naučni rad „Prilozi teoriji vulkanizma“ (*A Vulkanizmus Teóriái*). Rudolf, sin Feliksa Milekera, oženio se sa dr Eleonorom (*Nora*) Čordaš (*Cordiescu*), i iz tog braka rodio se sin Fric (*Fritz*) Mileker (Debrecin). Po kazivanju dr Egon Pasta, Fric je živio jedno vreme u Parizu, a sedamdesetih godina odlazi u Ameriku i danas živi u Njujorku (New York).

Rudolf je umro maja 1945. godine, dakle samo tri godine posle oca Feliksa Milekera. Bliže okolnosti njegove smrti nisu poznate, a vesti o tome su protivurečne.

Feliks Mileker nije bio samo naučni radnik, nego i čovek koji je bio aktivan u društvenom životu kao i u radu mnogih stručnih udruženja. Godine 1880. izabran je za redovnog člana Južnomadžarskog istorijskog

1914. verheiratete Milleker eine andere Werschetzerin, Mathilde Apfelbaum, aber diese Ehe dauerte jedoch noch kürzer. Die Ehe wurde nach einem Jahr geschieden.

In der ersten Ehe wurde sein Sohn Rudolf am 17. April 1887 geboren. Er studierte Geographie in Budapest, Berlin, Paris und Göttingen. 1909 weilte er auf Island und betrieb vulkanologische Forschungen. Von 1911 bis 1913 machte er Reisen durch Klein-Asien und 1914 wurde er zum Sekretär der Ungarischen Geographischen Gesellschaft. Im selben Jahr bekam er Lehrstuhl für Geographie an der Universität Debrecin. Während des Ersten Weltkrieges (1914–1918) waren die Bedingungen für wissenschaftliche Arbeiten sehr schwer, so dass der junge Wissenschaftler erst im Jahre 1922 Dekan an der Philosophischen Fakultät in Debrecin war. Da warf ihn eine schwere Malaria-Erkrankung nieder, und daher musste ihm ein Bein am Knie abgenommen werden.

Von 1930 bis 1933 war Rudolf wieder Dekan an der Fakultät. In Szeged gab Rudolf Milleker 1910 ein wissenschaftliches Werk „Zur Theorie des Vulkanismus“ (*A vulkanizmus teóriái*) heraus. Rudolf, der Sohn Felix Millekers heiratete Dr. Eleonora (*Nora*) Csordás (*Cordiescu*). In dieser Ehe wurde der Sohn Fritz Milleker (Debrecin) geboren. Laut Dr. Egon Past lebte er einige Zeit in Paris und in den siebziger Jahren wanderte nach Amerika aus. Heute lebt er in New York.

Rudolf starb im Mai 1945 also nur drei Jahre nach dem Tod seines Vaters Felix Milleker. Die näheren Umstände seines Todes sind unbekannt, die Nachrichten darüber widersprüchlich.

Felix Milleker war nicht nur der Wissenschaftler, sondern auch der Mann, der im öffentlichen Leben tätig war und nahm an der Tätigkeit vieler Fachvereine teil. 1880 wurde er zum ordentlichen Mitglied der „Südungarischen historischen und archäologischen Gesellschaft“ in Temeswar gewählt. Zum ordentlichen Mitglied der

i arheološkog društva u Temišvaru. Za redovnog člana Mađarskog numizmatičkog društva izabran je 1901. godine. Literarno društvo iz Temišvara „Arany János Társaság” izabralo je Milekera za svog člana zbog rada iz toponomastike. Takođe je član Prirodoslovnog društva Banata u Temišvaru. Član je Mađarskog društva za antropologiju i arheologiju. Suosnivač je Nemačkog udruženja za praistoriju u Berlinu kao i Nemačkog učiteljskog udruženja u Temišvaru. Godine 1914. postao je član Naučnog odeljenja Matice Srpske u Novom Sadu. Jedno vreme je predavao istoriju i geografiju u vršačkoj Gimnaziji, gde je održao više od stotinu predavanja (*Volksblatt* br. 49. s. 1. *Milekerova arhiva*, GMV, omot 25). Paralelno sa držanjem nastave, Mileker je vodio i kurseve za zavičajnu istoriju u Temišvaru 1919. godine

“Ungarischen numismatischen Gesellschaft” wurde er 1919 gewählt. Die literarische Vereinigung “Arany János társaság” wählte Milleker zu ihrem Mitglied wegen seiner Arbeiten im Bereich der Toponomastik. Er war auch der Mitglied der “Südungarischen Naturwissenschaftlichen Gesellschaft” in Temeswar und Mitglied der Anthropologischen und Archäologischen Gesellschaft in Budapest. Er war Mitbegründer der “Deutschen Gesellschaft für Vorgeschichte” in Berlin, wie auch des “Deutschen Lehrervereins” in Temeswar. 1922 wurde er zum Mitglied der Wissenschaftlichen Abteilung der “Matica Srpska” in Novi Sad berufen. Einige Zeit unterrichtete er Geschichte und Geographie im Werschetzer Gymnasium, wo er mehr als hundert Vorträge erhielt (*Volksblatt* 49, S. 1, Millekers Archiv, GMV, Umschlag 25). Neben

Legitimacije za kupovinu karata sa 50% popusta za vozove i brodove

Die Ausweiskarte für die Zugs- und Schiffskarten mit 50% Ermäßigung

Zgrada Konkordija u kojoj je Gradski muzej u Vršcu počeo sa radom

Concordia-Gebäude, in dem das Stadtmuseum in Werschetz mit seiner Arbeit begann

Članak u listu „Werschetzer Gebirgsbote“ br. 4/1895, kojim se pozdravlja osnivanje Gradskog muzeja u Vršcu

Der Artikel im Blatt „Werschetzer Gebirgsbote“ Nr. 4/1895, in dem es die Gründung des Stadtmuseums in Werschetz begrüßt wurde.

za osamdeset učitelja u Banatu. Iste godine na predlog Milekera osnovano je društvo „Lenau“, kao primer negovanja tradicije (Nikolaus Lenau, najpoznatiji nemački pesnik u Banatu). Pripadao je osnivačima Društva prijatelja parka, koje je osnovano 9. februara 1884. godine u Vršcu radi ulepšavanja grada, putem održavanja i proširivanja gradskog parka. Počasni predsednik Društva postaje 1934. godine, a napisao je i Istoriju gradskog parka 1775–1927 (*Milleker Felix, Geschichte Werschetzer Stadtgartens 1775–1927*).

Životno delo Feliksa Milekera sastoji se od dve jednako važne komponente:

- Pisanje i objavljivanje naučnih radova;
- Istraživački rad, formiranje i popunjavanje muzejskih odeljenja Gradskog muzeja u Vršcu;

seiner Unterrichtstätigkeit führte Milleker die Kurse für Heimatkunde für achtzig Banater Lehrer 1919 in Temeswar. In demselben Jahr wurde auf Millekers Vorschlag eine „Lenau-Gesellschaft“ gegründet als Beispiel für die Traditionspflege (Nikolaus Lenau, der bekannteste deutsche Dichter des Banats). Er gehörte zu den Mitbegründern des am 9. Februar 1884 in Werschetz konstituierten „Werschetzer Parkvereines“, dessen Zweck die Verschönerung der Stadt durch Erhaltung und Erweiterung des Stadtgartens war. 1934 wurde er Ehrerpräses des Parkvereines, auch schrieb er „Geschichte des Werschetzer Stadtgartens 1775–1927“.

Das Lebenswerk Felix Millekers besteht aus zwei Komponenten von gleicher Bedeutung:

- Schreiben und wissenschaftliche Veröffentlichungen

Od 1894. godine, kad zvanično postaje kustos, marljivo je radio na stvaranju ove kulturne ustanove i upravo zahvaljujući njegovom entuzijazmu, velikom radu i trudu, koje i kasnije nastavljaju njegovi sledbenici, ime vršačkog Muzeja i danas služi na ponos gradu Vršcu kao i celoj našoj domovini.

Već sam ranije napomenula da je Muzej Banata u Temišvaru osnovan 1872. godine u okviru postojećeg „Južnomadžarskog istorijskog i arheološkog društva“, a Muzej u Beloj Crkvi 1877. velikom zaslugom Feliksa Milekera. U tim i takvim kulturnim prilikama stvoreni su uslovi za formiranje muzejske ustanove i u Vršcu, a povod je ubrzo bio nađen. Otkrivanjem velike ostave rimskog novca cara Konstantina u Velikom ritu kraj Vršca 1882. godine uzbukala se duhovna javnost u Vršcu. Na sednici gradskog Saveta gradonačelnik Peter fon Hofbauer (*Peter von Hofbauer*) obaveštava o arheološkim nalazima i predlaže da se čuvaju u zgradi Magistrata, sve dok Muzej ne bude osposobljen. Načinjeni su prvi koraci u muzeološkoj delatnosti, novac se preuzima i smešta u Magistrat, a nalazačima isplaćuje nagrada. Doneta je i odluka da se na toj lokaciji, a na osnovu zahteva Eduarda Rittingera, odobri arheološko iskopavanje (*Rašajski R*, 1972, s. 8). Kako je vršački Magistrat preuzeo obavezu čuvanja muzejskih predmeta, tako je zaslugom Magistrata pronađena i otkupljena zgrada za budući Muzej. Period od 1882. pa do 1894, kad Muzej dobija prostor, kustosa i Statut, možemo nazvati „ustanova u osnivanju“.

Rittinger je od 1879. sakupljao arheolške i numizmatičke predmete. Prikupljanjem se bavio i Feliks Mileker. To je za Vršac bila srećna okolnost, a za Milekera mogućnost da odredi svoj životni poziv. To je trajalo do 1893. godine, kad je Školski odbor na sednici zaključio da se ubrza otvaranje Muzeja i to tako da čini sastavni deo Biblioteke. Johan Semajer (*Johan Seemayer*), predsednik

• Forschungsarbeit, Gründung und Ergänzung der Abteilungen des Stadtmuseums in Werschetz.

Ab 1894, als er offiziell Kustos wurde, arbeitete er mit großem Fleiß an der Gründung dieser kulturellen Anstalt und dank seinem Enthusiasmus, der großen Arbeit und der Bemühung, die seine Nachfolger auch heute im gleichen Sinne fortsetzen, dient der Name des Werschetzer Museums heute zum Stolz der Stadt Werschetz wie auch der ganzen unseren Heimat.

Ich habe es schon früher erwähnt, dass das Banater Museum in Temeswar 1872 im Rahmen der existierenden „Südungarischen historischen und archäologischen Gesellschaft“ gegründet wurde, und das Museum in Weißkirchen 1877 mit dem großen Verdienst Felix Milekers. In solchen kulturellen Umständen sind die Bedingungen für die Gründung der Museumsanstalt auch in Werschetz geschaffen, auch gleich der Anlass dazu. Im großen Ried in der Nähe von Werschetz wurde 1882 großer Geldvorrat der römischen Münzen aus der Zeit des Kaisers Konstantin entdeckt und dadurch wurde die geistige Öffentlichkeit aufgerührt. Im Stadtrat berichtete Bürgermeister Peter von Hofbauer von den archäologischen Funden und schlug vor, dass sie in den Magistrat bis zur Errichtung des Museums aufbewahrt werden. Die ersten Schritte wurden in der Museumstätigkeit gemacht, Münzen wurden übernommen und dem Magistrat zur Aufbewahrung übergeben und der Finder wurde ausbezahlt. Die Entscheidung wurde getroffen, dass auf dieser Lokation aufgrund des Antrags Eduard Rittingers, archäologische Grabungen erlaubt werden (*Rašajski R*, 1972, S.8). Wieder Werschetzer Magistrat die musealen Gegenstände zur Aufbewahrung übernahm, so verdankt auch den Magistrat wurde das Gebäude für das zukünftige Museum angekauft. Die Zeit von 1882 bis 1894 als das Museum den Raum, den Kustos und Statut bekam, können wir „Institution in der Entstehung“

*Ostava ugarskog
srednjovekovnog novca iz Gaja*

*Der Geldvorrat des
ungarischen mittelalterlichen
Geldes aus Gaj*

Deo Egipatske zbirke - Ušapti
Der Teil der Ägypter-sammlung - Ušapti

Deo Egipatske zbirke - Kanopa
Der Teil der Ägypter-sammlung - Kanopa

Školskog odbora, gradonačelnik Vršca i Feliks Mileker (koji od 1887. radi u Biblioteci), dobili su zadatak da pripreme nacrt Statuta Muzeja.

Neposredno posle toga Mileker putuje u Temišvar, Segedin, Budimpeštu i Beč, da bi proučio organizaciju tamošnjih Muzeja. Iste godine 3. avgusta podnet je Školskom odboru nacrt Statuta koji je prihvaćen i odmah upućen školskom Inspektoratu u Temišvaru na odobrenje. Inspektorat nije prihvatio nacrt Statuta u celini, a naročito u onim delovima koji se tiču odnosa sa Bibliotekom, pa je preporučio da ga treba uputiti nadležnom Ministarstvu na odobrenje. Nacrt Statuta je iz Budimpešte vraćen sa primedbom da Muzej mora biti organizovan kao samostalna ustanova. Predlog je od Ministarstva prihvaćen sa primedbom od strane Školskog odbora i ispravljen Statut podnosi se na odobravanje gradskom predstavništvu. Ubrzo zatim 12. jula 1894. godine stiže i potvrda Statuta od Minisarstva unutrašnjih poslova (Br. 56669, III).

nennen. Rittinger sammelte seit 1879 archäologische und numismatische Gegenstände. Mit dem Sammeln befasste sich auch Felix Milleker. Das war für Werschetz ein glücklicher Umstand, für Milleker aber die Möglichkeit, seinen Lebensberuf zu bestimmen. Es dauerte bis 1893, bis Schulrat in einer Sitzung beschloss, das Museum als Bestandteil der Bibliothek möglichst bald zu eröffnen. Johann Seemayer als Obmann des Schulausschusses und Bürgermeister und Felix Milleker (der seit 1887 in der Bibliothek arbeitete) erhielten den Antrag, einen Entwurf des Statuts auszuarbeiten.

Unmittelbar darauf reiste Milleker nach Temeswar, Szeged, Budapest und Wien, um die Organisation der dortigen Museen zu studieren. Im selben Jahr, am 3. August wurde dem Schulausschuss der Entwurf vorgelegt, der aufgenommen wurde und nach Temeswar dem Schulinspektor zur Genehmigung abgesendet. Der Schulinspektor akzeptierte nicht das Statut als Ganzes, besonders Teile, die das Verhältnis des Museums und

Zgrada muzeja

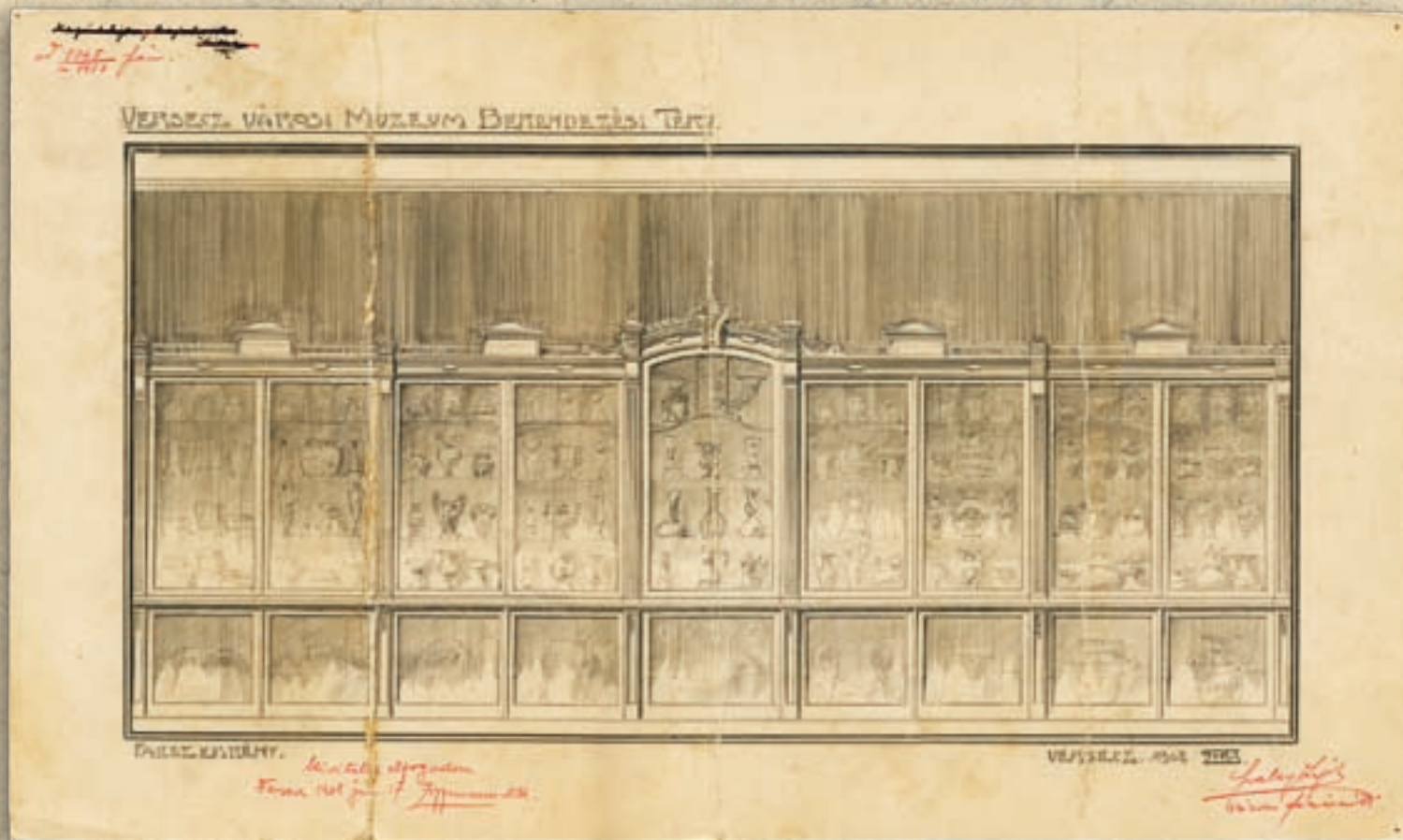

Das Museumsgebäude

Ovakav razvoj događaja u 1894. godini u vezi Muzeja, imao je snažan odjek, kako u gradu, tako i šire u stručnoj javnosti. Tako se u vršačkom listu *Délvidék* od 28. oktobra 1894. godine (*Délvidék*, br. 43, 1894) svojim člankom oglasio Lajoš Perješi (*Lajos Perjessy*) koji kaže: „*Naš grad, ne može se to poreći, posvećuje mnogo pažnje za opšte kulturne svrhe. Budžet prosvete u poređenju sa gradovima slične veličine znatno je*

der Bibliothek betrifft und er empfahl es dem zuständigen Ministerium zur Bewilligung weiterzuschicken. Der Entwurf wurde vom Ministerium mit der Bemerkung zurückgewiesen, das Museum müsse als selbständige Institution organisiert sein. Nachdem der Schulausschuss die Bemerkungen des Ministeriums akzeptiert hatte, legte er ein abgeändertes Statut zur Genehmigung dem Stadtrat vor. Kurz darauf, am 12. Juli 1894 traf auch

Skica za izradu vitrina, 1908.

Die Skizzen zur Herstellung der Vitrinen, 1908

veći. U novije vreme možemo ponovo registrovati takve žrtve koje grad podnosi u interesu kulture. To potiče otuda što naši građani uviđaju, da ako žele držati korak sa ostalim gradovima, onda to mogu postići samo uz odricanje. Tačno je međutim, da ovakvim žrtvama stvorene ustanove bogatim interesom uzvraćaju u njih uloženi kapital”.

Septembra 1894. godine Banatsko istorijsko i arheološko-muzejsko društvo u Temišvaru (*Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeum - Társulat*) sa svoje skupštine upućuje Muzeju pismeni pozdrav: „*Skupština pozdravlja sa iskrenom radošću nastanak novog bratskog Muzeja, od sveg srca želi njegov procvat uz želje da dva muzeja sarađuju u najlepšoj slozi*”. Takođe se u časopisu ovog društva pojavljuje i kraći napis o vršačkom Muzeju pod naslovom „*Versetz Városi Múzeum*” iz pera Istvana Pacnera (*Patzner I, 1894. s. 113*).

Direkcija Budimpeštanskog nacionalnog muzeja (*Magyar Nemzeti Múzeum*), između ostalog obaveštava da se rado saglašava da Muzej može sakupljati i objavljivati muzejski materijal iz vršačke okoline. Takođe pokazuje spremnost da pomaže ovakve ustanove koje se osnivaju u provinciji (*Werschetzer Gebirgsbote, br. 4, 1895*).

Navešćemo još jedan napis Arheološke komisije Mađarske akademije nauka (*Archaeologiai értesítő, 1894, s. 376*), koja preporučuje Statut Gradskog muzeja u Vršcu i drugim muzejima kao dobar primer.

Tako Gradski muzej u Vršcu, sa oficijelnim priznanjem, uz sve ispunjene formalnosti, nastavlja svoj uspešan rad. Za smeštaj zbirke grad je dodelio dve prostorije u Konkordiji (zgrada građanske škole), kao i neophodne vitrine i ostalu potrebnu opremu za izlaganje materijala. U jednoj prostoriji bila je postavljena izložba, tako da je Muzej 26. januara 1898. godine otvoren za publiku (*Mileker Srećko, Vođ, 1923, s. 3*)

die Bestätigung des Statuts durch Ministerium für innere Angelegenheiten ein (Nr. 56669, III).

Diese Ereignisse in Verbindung mit dem Museum fanden im Jahre 1894 breites Echo sowohl in der Stadt als auch breiter in der Fachwelt. In der Werschetzer Zeitung „*Delvidek*” (Nr. 43, 1894) schrieb Lajos Perjesy folgendes: „Unsere Stadt, und das kann man nicht bestreiten, widmet den kulturellen Einrichtungen große Aufmerksamkeit. Das Budget für die Förderung der Bildung ist im Vergleich mit Städten ähnlicher Größe wesentlich höher... In jüngster Zeit können wir erneut solche Opfer feststellen, welche die Stadt für kulturelle Zwecke bringt. Das rührt von der Einsicht unsere Bürger her, mit den übrigen Städten Schritt zu halten, und das kann man nur durch Verzicht erreichen. Richtig ist jedoch, dass mit solchen Opfern geschaffenen Einrichtungen das in sie investierte Kapital in reichem Maße zurückerstatten”.

Die „Südungarische Museumsgesellschaft für Geschichte und Archäologie” (*Delmagyarországi Történelmi és Regészeti Múzeum-Társulat*) in Temeswar richtete von seiner am 24. September 1894 abgehaltenen Sitzung folgenden brieflichen Gruß ans Museum: „Die Gesellschaft begrüße mit aufrichtiger Freude die Entstehung des neuen brüderlichen Museums, von ganzem Herzen wünsche es sein Blühen sowie eine Zusammenarbeit beider Institutionen in schönster Eintracht”. In der Zeitschrift dieser Gesellschaft erschien auch ein von István Patzner verfasster kürzerer Artikel über Werschetzer Museum unter dem Titel „*Werschetzer Stadtmuseum*” (*Versetz Városi Múzeum*) (*Patzner/, 1894, S. 113*).

Die Direktion des Ungarischen Nationalmuseums (*Magyar Nemzeti Múzeum*) unter anderem nahm zustimmend zur Kenntnis, dass das Werschetzer Museum in der Werschetzer Gegend Funde sammeln und wissenschaftlich publizieren könne. So erklärte es sich bereit,

Početak 1898. godine Gradska municipija donela je odluku o spajanju Gradskog muzeja i Gradske javne biblioteke u jednu ustanovu pod nazivom Gradski muzej i biblioteka.

Prve akvizicije Muzeja predstavljali su 1.091 predmet starina, 1.625 primeraka novca otkupljenih od Eduarda Ritingera i 407 od Feliksa Milekera i 474 raznih muzealija. Kustos muzeja u Temišvaru Ištvan Pacner, određen je da proceni njihovu vrednost. Ritingerova zbirka bila je od 1891. izložena u Temišvarskom muzeju. Godinu dana posle Ritingera, Mileker je poklonio

solche Institutionen, die in der Provinz errichtet werden, zu unterstützen ("Werschetzer Gebirgsbote" Nr. 4, 1895). Wir führen noch einen Zeitschriftartikel der Archäologischen Kommission der ungarischen Akademie der Wissenschaften (Archaeologiai Ertesítő) 1894. S. 376) an, die das Statut des Werschetzer Stadtmuseums anderen Museen als gutes Beispiel empfiehlt.

Das Werschetzer Stadtmuseum setzt mit amtlichen Zugeständnissen und allen erledigten Formalitäten seine erfolgreiche Arbeit fort. Für Unterbringung der Sammlungen stellte die Stadt zwei Räume in

*Stalna postavka Muzeja u Konkordiji.
Za radnim stolom Feliks Mileker*

*Die ständige Museumsausstellung in Concordia.
Felix Milleker am Arbeitstisch.*

svoju zbirku Muzeju. U prvim godinama rada Muzeja, bio je velik priliv predmeta kulturne i istorijske vrednosti. Tako je prvo Udruženje zanatlija u Vršcu poklonilo niz eksponata, koji su od interesa za grad. Velik je i broj pojedinaca koji su donosili vredne stvari iz prošlosti svoga kraja i darivali ih Muzeju, kako bi bile sačuvane za buduće generacije.

U to vreme oformljena je i Egiptološka zbirka, koju su poklonili Muzeju Vilmoš Vetl (*Wettl Vilmos*) 65 predmeta (*Milekerova knjiga ulaza 24. 07. 1896. god*), Paja Jovanović 6 predmeta (*M. knjiga ulaza, 12. oktobar 1894. god*) i Mikša Adler (*Miksa Adler*) 26 predmeta (*M. knjiga ulaza, 28. 08. 1899. god*). Predmete je sa Orijenta doneo brat darodavca, Jožef (*Jozsef*), 1869. godine, među

“Concordia” (im Gebäude der Bürgerschule) zur Verfügung, ebenso die allernotwendigsten Vitrinen und Ausstattung für Ausstellen des Materials. In einem Raum wurde eine Ausstellung eingerichtet, so dass das Museum für das Publikum am 26. Januar 1898 eröffnet wurde (Milleker Srećko, Voj, 1923, S. 3).

Zu Beginn des Jahres 1898 fasste der municipale Ausschuss den Beschluss über Vereinigung des Stadtmuseums mit der städtischen öffentlichen Bibliothek in einer Institution unter dem Namen das Stadtmuseum und Bibliothek.

Die ersten Bestände des Museums bildeten die von Eduard Rittinger erworbenen 1091 Antiquitäten und 1625 Münzen und 474 Gegenstände und 407 Münzen

Članak u listu „Rodoljub“, br.21/1905

Der Artikel im Blatt “Rodoljub”, Nr.21/1905

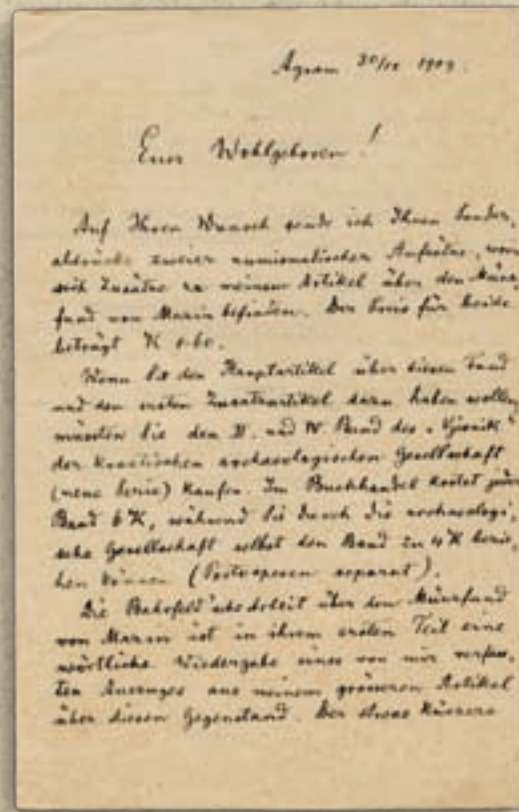
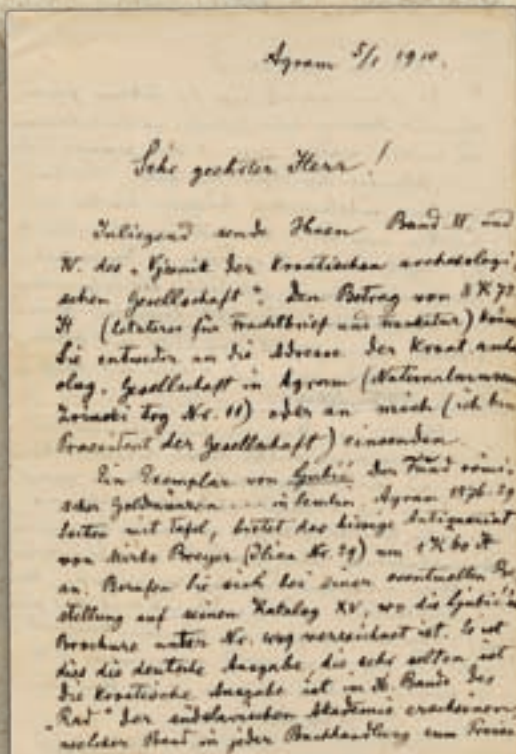
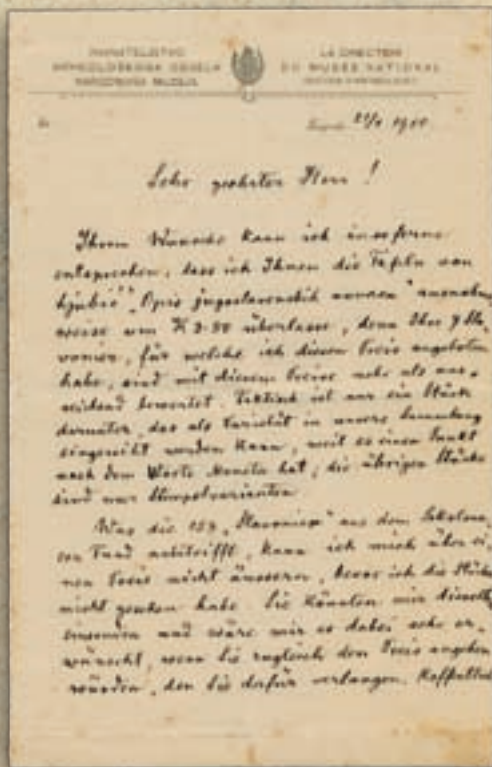
njima i 30 kockica mozaika iz Aja Sofije (*Istanbul*), koji je u vreme poklona već bio pokojnik.

Poznati vršački slikar Paja Jovanović (1859–1957) poklonio je Muzeju portret Uroša Džimića, koji je naslikao prilikom svog boravka u Njujorku 1902. godine, a poklonio ga Muzeju 1908. godine. U Muzeju se nalazi i čuveni vršački triptihon (*Milekerova knjiga ulaza, 1894–1940, 21.11.1896, br. 7*), koji je Paja uradio po porudžbini vršačkog Municipija za milenijumsku izložbu u Budimpešti 1896. godine i za svoj rad dobio je milenijumsku medalju (*Srpstvo, 1896, br. 47, 17 i 11*).

von Felix Milleker. Der Kustos des Temeswarer Museums Istvan Patzner hatte den Wert der Objekte zu schätzen. Rittingers Sammlung war seit 1891 im Temeswarer Museum ausgestellt gewesen. Ein Jahr nach Rittinger schenkte Milleker seine Sammlung dem Museum. Die ersten Jahre der Arbeit des Museums wurden durch Bereicherung der Bestände mit Gegenständen des kulturellen und historischen Werts geprägt. Die erste Vereinigte Gewerbegeossenschaft aus Werschetz schenkte eine Reihe von Ausstellungsgegenständen, die für Stadt von Interesse und Bedeutung waren.

Pisma Josipa Brunsmida,
arheologa iz Zagreba, F. Milekeru, 1909/1910. god

Die Briefe von Josip Brunnschmied,
dem Archäologen aus Zagreb an F. Milleker, 1909/1910

*Gradska biblioteka u
zgradi Muzeja pre Prvog svetskog rata*

*Stadt-bibliothek vor dem Ersten Weltkrieg
im Gebäude des Stadt-museums*

Die Zahl der Einzelpersonen ist groß, die dem Museum die wertvollen Fundgegenstände aus der Vergangenheit seiner Gegend schenkten, um sie für den Nachwuchs aufbewahrt zu werden.

Zu dieser Zeit wurde Ägyptologische Sammlung von Gegenständen gebildet, die dem Museum schenken: Wettl Vilmos, 65 Gegenstände (Millekers Eintragungsbuch, 24. 7. 1896), Paja Jovanović, 6 Gegenstände (Millekers Eintragungsbuch, 12. Oktober 1894) und Miksa Adler 26 Gegenstände (Millekers Eintragungsbuch, 28.8.1899). Josef, der Bruder des Spenders brachte aus Orient Gegenstände, unter ihnen 30 Steinchen des Mosaiks aus Aja Sofia (Istanbul). Zur Zeit der Spendung war er schon der Verstorbene.

Der berühmte Werschetzer Maler Paja Jovanović (1859–1957) schenkte dem Museum ein Porträt von Uroš Džimić, das er während seines Aufenthalts in New York 1902 gemalt hatte und es dem Museum im Jahre 1908 schenkte. Im Museum befindet sich das berühmte "Werschetzer Tryptichon" (Millekers Eintragungsbuch, 1894–1940, 21. 11. 1896, Nr. 7), das er im Auftrag der Werschetzer Stadtverwaltung für Millenniums – Ausstellung in Budapest 1896 malte, und für sein Werk wurde mit Millenniums – Medaille ausgezeichnet (Srpstvo, 1896, Nr. 47, 17.11.).

Wegen der raschen Vermehrung der Bestände fehlte es dem Museum eine Räumlichkeit für das Aufbewahren und Ausstellen der Musealien. In der Sitzung des Schulrates vom 8. Mai 1899 stellte Felix Milleker den formellen Auftrag über die Unterbringung beider Institutionen in ein städtisches Gebäude. Es wurde der Auftrag der Kommission des Schulrates gebilligt, das Museum und die Bibliothek als dauernde Lösung im Gebäude des Deutschen Kindergartens in der Parkstrasse 19 unterzubringen (heute Felix Milleker Straße).

S obzirom na brzo povećanje zbirki Muzej se suočio sa nedostatkom prostora za čuvanje i izlaganje muzealija. Na sednici školskog Odbora od 8. maja 1899. godine Feliks Mileker je podneo formalni predlog o smeštaju obe institucije u jednoj državnoj zgradi. Prihvaćen je predlog Komisije školskog odbora da za Muzej i Biblioteku nađu trajno rešenje u zgradi tadašnjeg nemačkog zabavišta u ulici Parkstraße 19. (danas ulica Feliksa Milekera).

Die Mittel für die Adaptierung des erwähnten Gebäudes sollte auf den Antrag des Bürgermeisters, der damals auch der Direktor des Museums war, das Ministerium in Budapest sichern. Der Werschetzer Stadt-senat richtete am 27. November 1900 ein Ansuchen an das Ministerium, dass es 6.000 Kronen für Ausstattung des Museums bewilligt. Im nächsten Jahr bezahlte das Ministerium 2.000 Kronen von der erwähnten Summe

Pismo Osvalda Mengina, poznatog ugarskog arheologa, F. Milekeru, 1934.god.

Der Brief Oswald Mengins, des bekannten ungarischen Archäologen, an F. Milleker, 1934

Vod kroz zbirku starina Gradskog muzeja u Vršču

Führer durch die Altertums-Sammlung des städtischen Museums in Werschetz

Grupa Muzejskih radnika iz Beograda u poseti Vršcu 1924.

F. Mileker, desno, Miloje Vasić, upravnik Narodnog muzeja u Beogradu dole

Eine Gruppe der Museumsbeschäftigten aus Belgrad zu Besuch in Werschetz 1924,

F. Milleker, rechts, Miloje Vasić, der Verwalter des Volksmuseum in Belgrad, unten

*Orden Sv. Save iz 1923. god.
dodeljen Feliksu Milekeru*

*Der Orden des Heiligen Sava,
der Felix Milleker 1923 verliehen wurde*

*Feliks Mileker
sa ordenom Sv. Save*

*Felix Milleker mit dem
Orden des Heiligen Sava*

Sredstva za adaptaciju pomenute zgrade, po predlogu gradonačelnika, koji je vršio funkciju direktora Muzeja, trebalo bi da obezbedi Ministarstvo u Budimpešti. Gradski Senat Vršca uputio je 27. novembra 1900. godine zahtev Ministarstvu da za opremanje Muzeja obezbedi 6.000 kruna da bi Ministarstvo sledeće godine od pomenute sume uplatilo 2.000 kruna. Kasnije je od Ministarstva traženo još novca, tako da se cifra popela na 14.000 kruna, koja je i odobrena. U vršačkom *Rodoljubu* 1905. godine pojavio se članak: „Kao što saznajemo Ministarstvo prosvete bavi se mišlju, da se sazida zgrada i u Vršcu za varoški muzej. Za tu svrhu upotrebila bi se zgrada sadašnjeg nemačkog

aus. Später wurde eine größere Summe vom Ministerium verlangt, so dass die Summe auf 14.000 erhöht wurde, die auch bewilligt wurde. Im Werschetzer Blatt „Rodoljub“ (Patriot) erschien 1905 der Artikel: „Wie wir erfahren trägt sich das Museum mit der Absicht, in Werschetz ein Gebäude für das Stadtmuseum zu erbauen. Für diesen Zweck würde das Gebäude des derzeitigen Deutschen Kindergartens verwendet werden. Das Ministerium bewilligte der Stadt außer den bereits genehmigten 6.000 Kronen nun weitere 14.000 Kronen. So stehen für diesen Zweck die Summe von 2.000 Kronen bereit“ (Rodoljub, Nr. 21, 1905). Der Senat trat das Gebäude am 30. September 1905 an das Museum

Városi muzeum – Städtisches Museum
Versecz

zabavišta. Ministarstvo je osim pre dozvoljenih 6.000 kruna, sada još 14.000 kruna varoši ustupilo. Tako je sada za to cela svota od 20.000 kruna u pripravnosti” (Rodoljub, br. 21, 1905).

Senat je Muzeju predao zgradu 30. septembra 1905. godine. Radovi na adaptaciji zgrade započeli su dve godine kasnije. Godine 1908. izvršeno je preseljenje zbirke u novu zgradu. U novim, boljim uslovima, sa dovoljno prostora, sređene su zbirke Muzeja, a pod uticajem Zemaljskog odbora za Muzeje i Biblioteke formiraju se 1909. godine Etnološka i Prirodnjačka, a 1910. i Umetnička zbirka.

Za Muzej su izrađene nove, za ono vreme najmodernije vitrine, uređene su radne i depo prostorije. Biblioteka je takođe dobila novu opremu, pa je Feliks Mileker u svom godišnjem izveštaju sa olakšanjem mogao da napiše: „Ustanova je stala u red potpunih zavičajnih ustanova” (Mileker B, 1909, s. 382-383).

ab. Es wurde mit Adaptierung des Gebäudes zwei Jahre später begonnen. 1908 geschah die Übersiedlung der Sammlungen ins neue Gebäude. Unter den neuen besseren Bedingungen, mit genug Raum, wurden die Sammlungen des Museums geordnet sowie unter dem Einfluss des Landesrates für Museen und Bibliotheken wurde 1909 eine ethnologische und eine naturwissenschaftliche und 1910 eine Sammlung von Kunstwerken eingerichtet.

Für das Museum wurden die neuen und für jene Zeit die modernsten Vitrinen hergestellt und Arbeitsräume und Depots eingerichtet. Die Bibliothek wurde mit der neuen Ausstattung versehen, so dass Felix Milleker in seinen Jahresbericht mit Erleichterung schreiben konnte: “Die Institution trat in die Reihe der vollkommenen Einrichtungen der Heimat” (Milleker B. 1909, S. 382-383).

Članska karta Švapsko-nemačkog kulturnog društva, 1940 god.

Die Mitgliedskarte des Schwäbisch-deutschen Kulturbunds, 1940

Posle svih ovih, prethodno izvedenih radnji, nova stalna muzejska postavka svečano je otvorena 23. oktobra 1910. godine. Ukupan broj muzejskih predmeta u 1910. godini iznosio je 30.931, a pregled prema zbirkama bio je sledeći:

a) Arheološka zbirka	18.406
b) Numizmatička zbirka	5.733
c) Etnološka zbirka	87
d) Istorijska zbirka	4.878
e) Prirodnjačka zbirka	1.758
f) Umetnička zbirka	69

Iste godine izvršena je i procena svih muzejskih zbirki od strane Komisije koja je brojala 10 članova, na čelu sa gradonačelnikom i direktorom Muzeja, a procenjena je na 2.000.000 kruna (*Rašajski R, 1972, s. 12*).

Još 1899. godine Mileker je u Budimpešti pohađao kurs za rukovodioce arheoloških zbirki u provinciji, koji je organizovao najviši državni organ za muzeje i biblioteke, da bi se polaznicima omogućilo znanje za obavljanje muzejske službe u praksi.

Predavači su bili najznačajniji arheolozi i numizmatičari Ugarske: Lajoš Bela (*Lajos Bella*), praistorija, dr Jožef Hampel (*József Hampel*), za antiku i seobu naroda, Geza Nad (*Géza Nagy*), za istoriju oružja Ugarske, Eden Gol (*Ödön Gohl*), za opštu numizmatiku i Laslo Reti (*László Réthy*), za mađarsku numizmatiku. Na ovaj kurs iz cele Ugarske pozvano je samo 16 učesnika, od kojih su mnogi kasnije postali ugledni stručnjaci. Završni ispit je davao pravo na zvanje kustosa Muzeja.

Posle 1910. godine, za koju možemo da kažemo da je na neki način prelomna, Muzej i Biblioteka ulaze u mirnije tokove svog razvoja. Gradsko predstavništvo 1912. godine donosi odluku o osnivanju srpskog odeljenja Biblioteke, tako da se broj zaposlenih povećava za

Nach all diesen vorher durchgeführten Arbeiten wurde die neue ständige museale Ausstellung feierlich am 23. Oktober 1910 eröffnet. Die Gesamtzahl der musealen Gegenstände im Jahre 1910 war 30.931. Davon entfielen auf die Sammlungen:

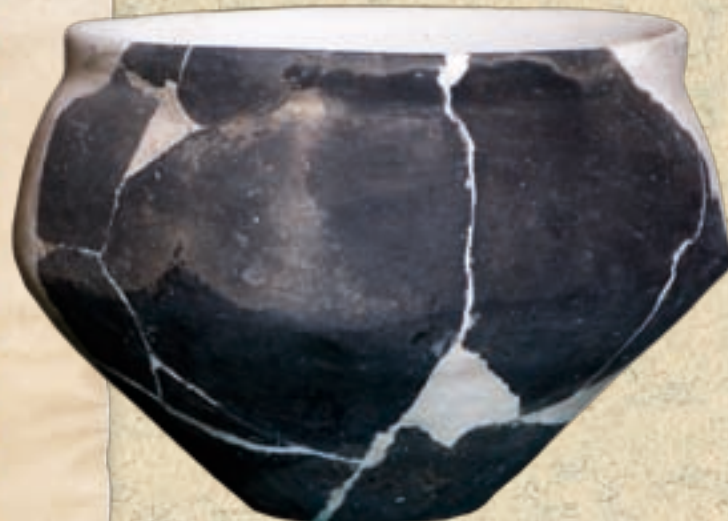
a) die archäologische Sammlung	18.406
b) die numismatische Sammlung	5.733
c) die ethnologische Sammlung	87
d) die historische Sammlung	4.878
e) die naturwissenschaftliche Sammlung	1.758
f) die Sammlung von Kunstgegenstände	69

Im selben Jahr wurde Gesamtwert aller Museums-sammlungen von der Kommission, die unter der Führung des Bürgermeisters und des Museumsdirektors 10 Mitglieder zählte, auf 2 Millionen Kronen geschätzt (*Rašajski R.1972, S. 12*).

Noch 1899 besuchte Milleker in Budapest den Kurs für Leiter archäologischen Sammlungen in der Provinz, der das höchste staatliche Organ für Museen und Bibliotheken organisierte, um die Teilnehmer für das Ausüben des Museumsdienstes in der Praxis auszubilden.

Vortragende waren die bedeutendsten Archäologen und Numismatiker Ungarns: Lajos Bella (Urgeschichte), Dr. Jösef Hampel (die Antike und die Völkerwanderung), Geza Nagy (Waffenkunde Ungarns), Ödön Gohl (Allgemeine Numismatik) und László Réthy (Ungarische Numismatik). Zu diesem Lehrgang waren nur 16 Teilnehmer aus ganz Ungarn einberufen worden. Die meisten von ihnen wurden später die angesehenen Fachleute. Die Abschlussprüfung berechnigte zur Führung des Titels Museal-Kustos.

Nach dem Jahr 1910, das wir auch das Wendejahr nennen könnten, nahmen das Museum und die Bibliothek einen ruhigen Entwicklungsgang. Im Jahre 1912

Posude mladeg neolita iz Potpornja

*Die Gefäße aus der früheren Jungsteinzeit
aus Potporanj*

*Počasna povelja Nemačkog instituta u
Štutgartu 1928. dodeljena Feliksu Milekeru za
uspešan razvoj Muzeja i biblioteke, kao i za
naučno istraživački rad*

*Die Ehrenurkunde des Deutschen Instituts in
Stuttgart, die im Jahre 1928 Felix Milleker für
erfolgreiche Entwicklung des Museums und
der Bibliothek, als auch für wissenschaftlich-
erforschende Arbeit verliehen wurde*

jedno novo lice. Prvi svetski rat, zatim ulazak Vojvodine sa Banatom u sklop nove države (SHS), prošao je bez većih potresa. Godine 1923. stupio je na snagu četvrti po redu Statut (1894, 1906, 1908) Muzeja i Biblioteke, po kome Školski odbor nema više nikakvih nadležnosti nad upravljanjem, već ustanovom rukovodi Muzejski i knjižnički odbor. Predsednik ovog odbora je i dalje gradonačelnik Vršca, a broji ukupno šest članova. Godine 1933. naredbom Dunavske banovine, gradonačelnik je predao dužnost direktora Muzeja i predsednika Odbora Gradskom velikom beležniku.

Koliko su savremenici cenili Milekera kao stručnjaka ilustrujem pismom uglednog srpskog arheologa, Miloja Vasića, iz 1921. godine:

„Dragi Gospodine Milekeru,

Mislim da možete biti zadovoljni uspomenom koju su na Vas poneli moji slušaoci prilikom naše posete u Vršcu.

Oni su celog puta, a i po povratku u Beogradu, govorili o Vašoj dobroti, ljubaznosti, o Vašem uspehu u Muzeju, o Vašoj izdržljivosti u poslu i o kuraži kojom ste ulazili u borbu za Vaš Muzej. Ostavili ste, velim, uspomenu, kakvu ste samo mogli poželeti, a to Vam je, kao i nama svima jedina nagrada i satisfakcija za rad celog života.

Danas sam baš posetio G. Đ. Vajferta. Dugo smo se o Vama razgovarali. On je nekoliko puta ponovo pitao za Vas, Vaše zdravlje i Vaš rad.

S moje lične strane imam da Vam zahvalim naročito za oduševljenje i predanost kojima ste govorili mojim slušaocima i kojima ste ih, nesumnjivo, oduševili za našu nauku. Iako nas je, na žalost, još malo, ipak se nadam da ni Vi, u ovoj prilici, kao ni ja u drugim prilikama, nismo sejali na neplodno i kamenito zemljište. Dao bi Bog što više

beschloss die Stadt Werschetz eine serbische Abteilung der Bibliothek zu gründen, so dass sich die Zahl der Beschäftigten um eine neue Person vermehrte. Der Erste Weltkrieg, dann Vereinigung der Wojwodina und des Banats mit dem neuen Staat (SHS), verging ohne größere Erschütterungen. 1923 trat in Kraft der vierte Statut (1894, 1906, 1908) des Museums und der Bibliothek nach dem der Schulrat keine Zuständigkeit für Verwalten des Museums hatte, sondern wird die Institution vom Museums – und Bibliothekrat verwalt. Der Vorsitzende dieses Rates ist noch immer der Werschetzer Bürgermeister und der Rat besteht aus 6 Mitgliedern. Auf Anordnung Donau-Banschaft übergab der Bürgermeister 1933 das Amt des Museumsdirektors und des Vorsitzenden des Rates dem Städtischen Obernotar.

Wie hoch die Zeitgenossen Milleker als Fachmann geschätzt haben, illustriere ich mit dem Brief vom angesehenen serbischen Archäologen Miloje Vasić aus dem Jahre 1921:

“Lieber Herr Milleker,

ich denke, Sie können mit dem Andenken an Sie, das meine Zuhörer während unseres Besuchs in Vršac mitgebracht haben, zufrieden sein.

Sie sprachen während der ganzen Reise, auch nach Rückkehr nach Belgrad, über Ihre Güte, Ihre Freundlichkeit und Ihren Erflog im Museum, über Ihre Ausdauer bei der Arbeit und über Ihre Courage, mit der Sie für Ihr Museum gekämpft hatten. Sie haben den Eindruck gemacht, den Sie nur wünschen könnten und das ist für Sie als auch für uns den einzigen Preis und Satisfaktion für die Arbeit des ganzen Lebens.

Ich habe eben heute Herrn G. Weifert besucht. Wir haben über Sie lange gesprochen. Er hat

poslednika, a to će nam biti najveća nagrada za naš posao i naporan rad celog veka.

Želeći Vam svako dobro i moleći Vas da računate sa mnom u svakoj prilici ostajem, srdačno Vas pozdravljajući, odani Vam i zahvalni

*Miloje M. Vasić,
v. profesor Univerziteta.”*

Navešću jednu zanimljivost, koju Feliks Mileker pominje u izveštaju o radu Muzeja za 1933. godinu, a odnosi se na posetu grupe stranih i naših poznatih stručnjaka na polju arheologije, koji ispituju starine Podunavlja. Muzej su posetili 29. septembra u popodnevnom satima. Ukupno je bilo 35 naučnika iz deset evropskih zemalja (Engleska, Francuska, Holandija, Italija, Švajcarska, Austrija, Čehoslovačka, Nemačka, Mađarska i Jugoslavija). Putovanjem je rukovodio direktor Muzeja iz Frankfurta na Majni, a program su izradili dr Ferenc Tompa iz Budimpešte, dr Baldwin Sarija iz Ljubljane i dr Miodrag Grbić iz Beograda. Naučnike je pozdravio gradonačelnik Vršca, a primio ih je i episkop banatski. Idućeg dana naučnici su otputovali da vide rimske šančeve kod Parte, zatim su posetili Orešac, Duplaju i Grebenac u dolini Karaša, a posle toga zasebno lađom iz Banatske Palanke prešli u Smederevo. Jugoslaviju su na ovom skupu predstavljali: Mihajlo Abramić (Split), Miodrag Grbić (Beograd), Josip Klemenc (Zagreb), Viktor Hofiler (Zagreb), Adam Oršić-Slavetić (Niš), Baldwin Sarija (Ljubljana) i Karlo Bem iz Bele Crkve, sin Leonarda Bema iz drugog braka, koji je imao bogatu biblioteku, kao i kolekciju starina i numizmata (*Barački, S. 1985, S. 158*).

Po odluci Ministarstva prosvete 1936. godine, Milekeru je dodeljen, kao saradnik, sa skraćenim radnim vremenom, prof. Milo Vukčević, koji se bavio sred-

mehrmals wieder nach Ihnen, Ihrer Gesundheit und Ihrer Arbeit gefragt.

Ich persönlich habe mich Ihnen zu danken, besonders für Begeisterung und Hingabe, mit denen Sie zu meinen Hörern gesprochen haben und womit Sie sie für unsere Wissenschaft zweifellos begeistert haben. Obwohl uns, leider, noch wenig gibt, hoffe ich doch, dass Sie wie auch ich in dieser Gelegenheit in unfruchtbaren und steinigem Boden nicht gesät haben. Gebe Gott viele Arbeiter und das wird unser größter Preis für unser Werk und die anstrengende Arbeit des ganzen Leben lang.

Wünschend Ihnen alles Gute und betend Sie, dass Sie mit mir bei jeder Gelegenheit rechnen können, bleibe ich, mit herzlichen Grüßen, Ihr hingebungsvoll und dankbar

*Miloje Vasić,
außerordentlicher Universitätsprofessor.“*

Ich führe einen interessanten Besuch an, den Felix Milleker in seinem Bericht über die Museumstätigkeit für das Jahr 1933 erwähnt, als den Besuch der ausländischen und unseren auf dem Gebiet der Archäologie bekannten Fachleute, die Altertümer des Donaugebiets untersuchen. Sie besuchten das Museum am 29. September in den Nachmittagsstunden. Es waren insgesamt 35 Wissenschaftler aus zehn europäischen Ländern (England, Frankreich, Niederlande, Italien, aus der Schweiz, Österreich, Tschechoslowakei, Deutschland, Ungarn und Jugoslawien). Reiseführer war der Direktor des Museums in Frankfurt am Main, und das Programm haben Dr. Ferenc Tompa aus Budapest, Dr. Baldwin Sarija aus Laibach (Ljubljana) und Dr. Miodrag Grbić aus Belgrad zusammengestellt. Der Werschetzer Bürgermeister begrüßte die Wissenschaftler und sie wurden

Votivna kolica iz Dupljaje, srednje bronzano doba
Gelöbniswägelchen aus Dupljaja, mittlere Bronzezeit

njovekovnom istorijom. Posle par godina napustio je posao i postavljen je za profesora srpske gimnazije u Temišvaru. Profesor Vukčević stradao je u prvim danima rata, streljan je 12. aprila 1941. godine u Alibunaru (*Mitrović K, 1969, s, 99*).

Feliks Mileker je 1938. godine, s obzirom da je navršio 80 godina života, podneo ostavku na dužnost kustosa, no ona nije uvažena, pa je zamoljen da i dalje obavlja ovu dužnost. Mileker isti zahtev ponavlja i krajem 1940. godine, no kako je i ovog puta isto zamoljen da ne daje ostavku, zvanično je proglašen od Gradskog predstavnštva za doživotnog kustosa.

Kroz tekst kataloga možemo da zaključimo da su Milekerova interesovanja u početku bila usmerena na arheologiju i terenska istraživanja. U kasnijem periodu, dakle

vom Banater Episkopus empfangen. Am nächsten Tag reisten die Wissenschaftler weiter ab, um die römischen Schanzen bei Parta zu besichtigen. Darauf besuchten sie Orešac, Dupljaja und Grebenac im Karaš-Tal und am Ende fuhren sie mit dem Sonderschiff von Banatska Palanka nach Semendria. Auf dieser Versammlung vertraten Jugoslawien: Mihajlo Abramić (Split), Miodrag Grbić (Belgrad), Josip Klemenc (Zagreb), Viktor Hofiler (Zagreb), Adam Oršić-Slavetić (Niš), Baldwin Saria (Ljubljana) und Karlo Böhm (Weißkirchen), der Sohn Leonhard Böhms aus der zweiten Ehe, der eine zahlreiche Bibliothek und auch eine Kollektion der Altertümer und Münzen hatte (Baraki S. 1985, S. 158). Mit Verordnung des Ministeriums für Bildungswesen wurde Milleker im Jahre 1936 als Mitarbeiter mit ge-

negde od 1915. godine, Mileker stavlja akcenat na istorijsku i kulturnu prošlost Banata. Sa velikim entuzijazmom beležio je istoriju svih naroda koji su živeli na banatskim prostorima, dajući značaj kulturi, tradiciji i etničkoj šarolikosti, koja je povezivala narode u njihovim različitostima. To pozitivno nasleđe, duh sporazumevanja i tolerancije, prisutno je i danas na ovim našim prostorima i pored brojnih nacionalnosti koje na nemu žive.

Ono što je krasilo lik Feliksa Milekera, bila je njegova preciznost u radu, marljivost, zaljubljenost u posao kojim se bavio i potpuna posvećenost radu u Muzeju. Po sećanju dr Egona Pasta, Mileker je svake nedelje pozivao njega i drugu decu u Muzej, gde su sa puno pažnje slušali Milekerova kazivanja o istoriji, znamenitostima i starinama, koje se čuvavaju u Muzeju. Za svaki izloženi

kürzter Dienstzeit Professor Milo Vukčević zugeteilt, der sich mit der Geschichte des Mittelalters befasste. Einige Jahre später verließ Vukčević die Arbeit im Museum und wurde ans serbische Gymnasium nach Temeswar versetzt. In den ersten Kriegstagen fiel er zum Opfer, nämlich er wurde am 12. April 1941 in Alibunar erschossen (Mitrović K. 1969. S. 99).

Da er schon 80 Jahre alt gewesen war, reichte Felix Milleker Gesuch um Rücktritt vom Kustodienst ein. Es wurde aber nicht angenommen, vielmehr wurde er gebeten, weiter sein Dienst zu versehen. Milleker erneuerte das Rücktrittsgesuch Ende 1940. Diesmal wurde er nicht nur gebeten, seinen Auftrag zurückzuziehen, sondern wurde vom Stadtrat offiziell zum Kustos auf Lebenszeit ernannt.

Delovi avarske pojasne garniture bronza, drugi Avarski kanagat, VIII vek

Bruchstücke der awarischen Gürtelgarnitur, Bronze, das zweite Awaren-Kanagat 8. Jh.

predmet imao je priču od momenta pronalaska do ulaska u Muzej i na kraju naglašavao je njegov istorijski značaj za kulturu određenog područja.

Pritisnut godinama, tugom i setom, što zaključujemo iz njegovih beleški, Feliks Mileker je bio duboko nesretan, što je narod kome je on pripadao, vodio rat protiv zemlje u kojoj je rođen, u kojoj je živeo i uspešno radio kao učitelj i kustos. Dana 26. aprila 1942. godine, kada je ratni vihor već uveliko plamteo nad njegovim rodnim gradom, Mileker je umro, a Muzej je zatvoren.

Po završetku II svetskog rata 1945. godine, oživljava politički, privredni, obrazovni i kulturni život na banatskim prostorima. Muzej, kao značajna kulturna ustanova, ponovno otvara svoja vrata za građanstvo, a za prvog upravnika postavljen je Rastko Rašajski.

Wir können aus dem Text des Katalogs entnehmen, dass sich Milleker am Anfang für Archäologie und Terrainforschungen interessierte. Milleker zog seit 1915, also in der späteren Periode, die geschichtliche und kulturelle Vergangenheit Banats vor. Mit großem Enthusiasmus schrieb er Geschichte aller Völker, die auf den Banater Gebieten lebten, wobei er die Kultur, Tradition und die ethnischen Vielfältigkeit hervorhob, welche die Völker in ihren Verschiedenheiten verband. Dieses positive Erbe, die Verständigungsbereitschaft und die Toleranz existieren heute noch auf diesen unseren Gebieten, obwohl die zahlreichen Nationalitäten darauf leben.

Milleker zierten Arbeitspräzision, Fleiß, Schaffenslust und völlige Widmung der Tätigkeit im Museum. Nach der Erinnerung Dr. Egon Pasts lud Milleker jede Woche ihn und andere Kinder ins Museum ein, dabei hörten sie mit voller Aufmerksamkeit Millekers Ausführungen über Geschichte, Sehenswürdigkeiten und Altertümer, die im Museum aufbewahrt werden. Für jeden ausgestellten Gegenstand hatte er eine Geschichte, vom Moment der Findung bis zur Unterbringung ins Museum und am Ende betonte er dessen geschichtliche Bedeutung für die Kultur des bestimmten Gebiets.

Die Bürde seiner Jahre spürend, traurig und schwermütig, was wir aus seinen Aufzeichnungen erkennen, war Felix Milleker tief unglücklich, dass das Volk, dem er zugehörte, den Krieg gegen das Land führte, in dem er geboren wurde und erfolgreich als Lehrer und Kustos lebte und arbeitete. Am 26. April 1942, als der Krieg auch in seiner Geburtsstadt immer mehr zu spüren war, starb Milleker und das Museum wurde geschlossen.

Nach dem Ende des Zweiten Weltkriegs 1945 fing das neue politische, wirtschaftliche und kulturelle Leben auf den Banater Gebieten an. Das Museum als bedeutende kulturelle Institution öffnete wieder seine Tür für die Bürger, und als neuer Verwalter wurde Rastko Rašajski ernannt.

TERENSKA ISTRAŽIVANJA FELIKSA MILEKERA

1893.	4. X	F. Mileker i I. Pacner iz Temišvarskog muzeja iskopavaju u Vatinu za Muzej u Temišvaru
1899.		Mileker počinje prvo orijentaciono iskopavanje na neolitskom naselju u Potpornju
1900.	22–23 VI	Mileker ponovo radi u Vatinu za Vršac
	20–22. VIII	Mileker vrši iskopavanja bronzanodopske nekropole u Tolvadiji
	8. jul	Praistorijski i antički lokalitet kod Varadije, antička Argidava
	13–15 jul	Otkopava se ranobronzanodopska humka „Itebejac” kod Uljme
1901.	3–5 VIII	Istraživanje praistorijskog lokaliteta Židovar kod Orešca i lokaliteta Grad kod Dupljaje
	16. VIII	Sarmatska nekropola u Ciglani u Izbištu
	26–27. VIII	Iskopavanja na antičkom lokalitetu kod Koroninija (<i>Coronini</i>)
1902.	28–31 jul	Ponovno iskopavanje u Rovinama (<i>Argidava</i>) kod Varadije
	30. VI – 3. VIII	Bronzanodopska nekropola u Kudeljištu na obali Dunava kod Dubovca (otkriven 21 grob)
1903.	6–9. jul	Istraživanje bronzanodopskog groblja urni na ostrvu kod Stare Moldave (<i>Moldova Veche</i>)
	4– 5. VIII	Iskopavanje kod Elemira. Nekropole iz perioda Seobe naroda (otkopano 5 grobova)
	22–23. VI	Iskopavanje u Vatinu
1904.	5–6. VIII	Nastavak radova u Vatinu
	20. X	Istraživanje u Stamori
	22–23. VI	Feliks Mileker i I. Berkesi, upravnik Muzeja u Temišvaru iskopavaju bronzanodopsko naselje u Satu Mare (<i>Temes Nagyfalu</i>)
1905.	6. VI	Mileker ponovo radi arheološka iskopavanja u Vatinu ;
	20–21. VI	Nastavak radova u Vatinu
	7–10. IX	Nastavak radova na istom lokalitetu
1906.	V	F. Mileker ponovo radi u Vatinu na lokalitetu zapadno od sela tzv. Velike jame
	7. V	Produžetak radova u Vatinu
	17–18. VI	Ponovna iskopavanja u Vatinu na istom lokalitetu
1907.	29. IX – 8. X	Iskopavanja srednjovekovnog naselja u Gradištu kod Vršca
	17–19. X	Nastavak radova u Vatinu
	23–25. X	Mileker iskopava ranobronzanodopsku humku „Straža” kod Vlajkovca

1908.	29–30. VI	Iskopavanje bronzanodopskog naselja na obali Moravice kod Vatina
1909.	27. IV	Mileker ponovo radi u Vatinu na istom lokalitetu
	26–30. X	Nastavak radova u Vatinu
	2–7. III	Mileker iskopava bronzanodopsko naselje na istočnoj ivici Vatina
1910.	V	Mileker je iskopao temeljne zidove srednjovekovne crkve kod Velikog Središta
	23–24. X	Nastavak radova u Vatinu
1911.	2–3. IV	Iskopavanje u Vatinu
	18–20. IV	Nastavak prethodnih istraživanja
1912.	26. IV	Iskopavanje bronzanodopske nekropole u Ludošu pored Vršca
	10–11 V	Nastavak radova u Ludošu kraj Vršca
1913.	18. III	Iskopavanje u Ludošu
	10. IV	Nastavak radova
1914.	10. III	Iskopavanje neolitskog naselja u Kasapskoj Pustari (tzv. Potporanjska granica) kraj Vršca
	3. IV	Nastavak radova na Kasapskoj pustari
1931.		Mileker učestvuje u iskopavanju neolitske nekropole u Živanića Dolji kod Botoša
1935.		Mileker istražuje neolitsko naselje kod Hajdučice.

Banater Bücherei

Feliks Mileker 1921. godine počinje sa objavljivanjem serije malih monografija o prošlosti Banata i njegovoj kulturnoj istoriji. U periodu od 1921 do 1941. god. pojavile su se ukupno 73 sveske, od kojih je sâm Mileker napisao 59.

Po prvi put integralno dajemo spisak svih svezaka serije *Banater Bücherei*:

a) radovi Feliksa Milekera:

- 1) Kurze Geschichte des Banats, nach glaubwürdigen Quellen geschildert (Kratka istorija Banata, prema verodostojnim izvorima), 1. u. 2. Auflage Wrschatz 1921, 3. Auflage Wrschatz 1925.
- 2) Geschichte der Wrschatzer Hl. -Kreuz-Bergkapelle (Istorija vršačke kapele Sv. Krsta na bregu), Wrschatz 1921.
- 3) Kurze Geschichte der Stadt Wrschatz (Kratka istorija grada Vršca), 1. u. 2. Auflage Wrschatz 1921.
- 4) Joseph Christian Freiherr von Zedlitz, sein Leben und sein Dichten (Jozef Kristijan Frajher fon Zedlic, život i pesme), Wrschatz 1922.
- 5) Nikolaus Lenau, 13. VIII 1802 - 22. VIII 1850, ein Gedenkbuch herausgegeben anlässlich der 120 Wiederkehr seines Geburtstages (Nikolaus Lenau, spomenica izdata povodom 120 godina od njegovog rođenja), Wrschatz 1922.
- 6) Die Wrschatzer deutschen Personennamen (Vršačka nemačka prezimena), Wrschatz 1922.
- 8) Sil - Vara, sein Leben und seine Dichtungen (Sil - Vara, život i pesme), Wrschatz 1923.
- 9) Die Gründung und ältesten Schicksale von Deutsch-Werschetz (Osnivanje i najstarije sudbine nemačkog Vršca), Wrschatz 1923.
- 10) Karl Zeh, sein Leben und sein dichterisches und künstlerrisches Streben (Karl Ce, život i pesničko i umetničko stvaranje), Wrschatz 1923.
- 11) Die grosse Einwanderung der Deutschen ins Banat (Velika seoba Nemaca u Banat), Wrschatz 1923.
- 12) Die Phylloxera im Banat, 1875-1895-1924, nach amtlichen Quellen dargestellt (Filoksera u Banatu, prema službenim izvorima), Wrschatz 1924.
- 13) Geschichte der Städte und des Städtewesens im Banat (Istorija gradova i gradskog života u Banatu), Wrschatz 1924.
- 15) Geschichte der Gemeinde Cetad (Csatád, Lenauheim) im Banat, 1415–1925 (Istorija opštine Čatad u Banatu), Wrschatz 1925.
- 16) Leonhard Böhm, der Monograph des Banats, sein Leben und seine Werke, 1833–1924 (Leonard Bem, monograf Banata, život i dela), Wrschatz 1925.
- 17) Geschichte des Weinbaues im Banat vor 1716 (Istorija vinogradarstva u Banatu pre 1716), Wrschatz 1925.
- 19) Lenaus Gedichte, Banater Auswahl (Lenauove pesme, banatski izbor), Wrschatz 1926.
- 20) Geschichte des Buchdruckes und Zeitungswesens im Banat, 1769–1922 (Istorija štamparstva i novinarstva u Banatu), Wrschatz 1926.
- 21) Die Besiedlung der Banater Militärgrenze (Naseljavanje banatske vojne granice), Wrschatz 1926.
- 22) Geschichte der Sankt-Rochus-Kapelle und des röm-kath. Friedhofes in Wrschatz (Istorija kapele Sv. Roka i rimokatoličkog groblja u Vršcu), Wrschatz 1926.
- 23) Franz Xaver Kappus, ein moderner deutscher Dichter aus dem Banat (Franc Ksaver Kapus, savremeni nemački pesnik iz Banata), Wrschatz 1926.

- 25) Lenau im Banat (Lenau u Banatu), Wrschatz 1926.
- 26) Die Regulierung der untern Donau, historische Rückblicke (Regulisanje donjeg Dunava, istorijski osvrt), Wrschatz 1926.
- 27) Artur Schott, mit Berücksichtigung seines Banater Aufenthaltes (Artur Šot, povodom njegovog boravka u Banatu), Wrschatz 1926.
- 28) Geschichte der Deutschen im Banat von den ältesten Zeiten bis zum Jahre 1716, kritische Untersuchungen (Istorija Nemaca u Banatu od najranijih vremena do 1716. godine, kritička razmatranja), Wrschatz 1927.
- 29) Johann Friedel, der erste Dichter der Banater Deutschen, geb. 17. VIII 1751 – gest. 31. III 1789. (Johan Fridel, prvi pesnik banatskih Nemaca, rod. 17. VIII 1751 - umro 31. III 1789), Wrschatz 1927.
- 30) Kurze Geschichte der Stadt Belackrva (Weisskirchen) im Banat (Kratka istorija grada Bela Crkva u Banatu), Bela Crkva 1927.
- 31) Geschichte der Banater Jahrmärkte (Istorija banatskih vašara), Wrschatz 1927.
- 32) Geschichte der Banater Ausstellungen (Istorija banatskih izložbi), Wrschatz 1927.
- 33) Franz Schuster, ein wenig bekannter Maler (Franc Šuster, malo poznati slikar), Wrschatz 1927.
- 34) Die Banater Eisenbahnen, ihr Entstehung und Entwicklung 1847–1917 (Banatske željeznice, njihov nastanak i razvoj), Wrschatz 1927.
- 35) Geschichte des Wrschatzer Stadtgartens 1775–1927 (Istorija vršačkog gradskog parka), Wrschatz 1927.
- 36) Geschichte des Wrschatzer Weinbaues (Istorija vršačkog vinogorja), Wrschatz 1927.
- 37) Mehala 1723–1910, Ortsgeschichte u. Namendeutung (Mehala, istorija mesta i značenje imena), Wrschatz 1928.
- 38) Verschollene Ortschaften in der Gegend von Belackrva (Banat-Weisskirchen) (Nestala naselja u okolini Bele Crkve), Bela Crkva 1928.
- 40) Geschichte der Stadt Velika Kikinda (Gross-Kikinda) 1412–1918 (Istorija grada Velika Kikinda), Wrschatz 1928.
- 41) Geschichte des Banater Teiles des Unteren-Donau-Gebietes (Gegend von Bela Crkva und Vršac) (Istorija banatskog dela donjeg Dunava, okolina Bele Crkve i Vršca), Bela Crkva 1929.
- 42) Geschichte der Gemeinde Ciavoş (Csávós) im Banat 1247–1919 (Istorija opštine Čavoš u Banatu), Bela Crkva 1929.
- 43) Geschichte der Gemeinde Jasenovo (Istorija opštine Jasenovo), Bela Crkva 1929.
- 44) Geschichte der Gemeinde Darova (Daruvár) im rumänischen Banat 1786–1930 (Istorija opštine Darova u rumunskom Banatu), Wrschatz 1930.
- 45) Geschichte der Gemeinden der Weisskirchner Gegend (Istorija opština u okolini Bele Crkve), Bela Crkva 1930.
- 47) Die steinzeitlichen Funde von Potporanj bei Vršac, zugleich Fundbericht (Nalazi kamenog doba iz Potpornja kod Vršca, istovremeno izveštaj), Wrschatz 1934.
- 48) Jovan Sterija Popović, Wrschatz 1934.
- 49) Der Anfang der deutschen Schule im Banat (Počeci nemačkog školstva u Banatu), Wrschatz 1934.
- 50) Das Wrschatzer Bergschloss, historisch-archaeologische Skizze (Vršačko utvrđenje na bregu, istorijsko-arheološka skica), Wrschatz 1934.
- 51) Gedichte von H. Merkl (Pesme H. Merkl), Wrschatz 1935.
- 52) Geschichte der Gemeinde Jaša Tomić (Módos, Modosch) im Banat (Istorija opštine Jaša Tomić u Banatu), Wrschatz 1935.
- 53) Goethe und das Banat (Gete i Banat), Wrschatz 1935.

- 54) Geschichte der Gemeinde Šupljaja (Stefansfeld) im Banat 1796–1936 (Istorija opštine Šupljaja u Banatu), Wrschatz 1936.
- 57) Die Familie Poscha im mittelalterlichen Krascho 1325–1472 (Porodica Poša u srednjovekovnom Krašu), Wrschatz 1936.
- 58) Kurze Geschichte der Banater Militärgrenze 1764–1872 (Kratka istorija banatske Vojne granice), Wrschatz 1937.
- 59) Versuch einer Ansiedelung von Spaniern im Banat (Pokušaj naseljavanja Španaca u Banatu), Wrschatz 1937.
- 60) Geschichte des Schulwesens im Banat vor 1716 (Istorija školstva u Banatu pre 1716), Wrschatz 1937.
- 61) Denkmäler des Glaubenlebens im römischen Banat 101–270 n. Chr. (Spomenici verskog života u rimskom Banatu), Wrschatz 1937.
- 62) Zwei serbische Nationalgesänge aus dem XV Jahrhundert aus der Wrschatzer Gegend (Dve srpske narodne pesme XV veka iz okoline Vršca), Wrschatz 1938.
- 63) Das Banat und die serbische Kultur (Banat i srpska kultura), Wrschatz 1938.
- 65) Das Vršacer Rathaus und die ersten Beschreibungen der Vergangenheit der Stadt Vršac (Vršačka gradska kuća i prvi opisi prošlosti grada Vršca), Wrschatz 1938.
- 66) Der Anfang der Einwanderung der Deutschen ins Banat 1717–1724 (Početak naseljavanja Nemaca u Banatu), Wrschatz 1939.
- 70) Geschichte des Banater Schulwesens unter Maria Theresia 1740–1774 (Istorija banatskog školstva pod Marijom Terezijom), Wrschatz 1940.
- 71) Geschichte des Gewerbes im Banat (Istorija zanatstva u Banatu), Wrschatz 1941.
- 72) Das Hakenkreuz im Banat in den ältesten Zeiten (Kukasti krst u Banatu od najstarijih vremena), Wrschatz 1941.
- 73) Römisches Handwerk und Kunstgewerbe im Banat 101–270 n. Chr. (Rimski zanati u Banatu), Wrschatz 1941.

b) radovi drugih autora:

- 7) Bauer Ludwig: *Lyrische Gedichte*, Wrschatz 1922.
- 14) Zeh Karl: *Miliz-Bichl*, 7. Auflage, Wrschatz 1925.
- 18) Boiger Karl: *Gedichte*, Wrschatz 1925.
- 24) Schnabel Josef: *Gersemi, ein Julfestmärchen*, Wrschatz 1926.
- 39) Weifert Ladislaus: *Weisskirchner Familiennamen*, Wrschatz 1928.
- 46) Klier Eugen: *Der Aberglaube im Banat*, Wrschatz 1934.
- 48) Klier Eugen: *Jovan Sterija Popović, 1806–1856*, Wrschatz 1934.
- 51) Merkl Hilde: *Gedichte*, Wrschatz 1935.
- 55) Weifert Stefan Maria: *Hennemann, Schauspiel aus der Zeit des letzten Türkenkrieges (1788)*, Wrschatz 1936.
- 56) Seemayer Adalbert: *Aus der Vergangenheit der Wrschatzer Familie Seemayer*, Wrschatz 1936.
- 64) Klier Eugen: *Paja Jovanović achtzigster Geburtstag*, Reportbiographie, Wrschatz 1938.
- 67) Klier Eugen: *Der Aberglaube im Banat, II Teil*, Wrschatz 1939.
- 68) Klier Eugen: *Mundartliche Benennung der hiesigen Obstorten*, Wrschatz 1939.
- 69) Klier Eugen: *Rebensorten, die im Wrschatzer Weingebiet gebaut werden*, Wrschatz 1939.

LITERATURA O FELIXU MILLEKERU

1. Arnold, Nikolaus: Felix Milleker 80 Jahre alt, In: Bela-Crkvaer Volksbl. Jg. 42 (1937). Nr. 4 (24. X l.) S, 1f.
2. B(auer), L(udwig): Felix Milleker 82 Jahr alt, In : Dt, Volksbl. Jg 22 (1940). Nr. 6194 (13. 1.) S. 6. Auch in: Orawitzer Wochenbl. Jg. 69. (1940), Nr. 3 (21. 1.).
3. Ćirković, S. : Mileker (Milleker) Feliks, Enciklopedija srpske istoriografije, Beograd 1997, 502.
4. Elter, Irene: Versuch einer bibliographischen Zusammenfassung der wissenschaftlichen Tätigkeit Felix Millekers, In: Schwäb, Volkserzieher. Jg. 2 (1939 /40). H. 3/4, Vrbas 1940, S. 46-53.
5. Huss, R. : Felix Milleker, der Banatforscher, Deutsch-Ungarische Heimat-blätter 1, Budapest 1929, 166-169.
6. Srećko Mileker (Milleker) Srećko (Felix) (1858-1939. sic!), In: Mala enciklopedija, Bd. 2. Beograd (Belgrad), 1959. S. 80. (Es werden nur 3 in serbischer Sprache erschienenen Werke M. s, kein archäologisches, aufgezählt).
7. Milleker Bódog (Felix), In: Magyar életrajzi lexikon. Bd. 2. Budapest 1967. (Als Sterbeort wird fälschlicherweise Salzburg angegeben, ein genaues Todesdatum fehlt).
8. Narodni muzej u Vršcu, 1882. 1972. (Volksmuseum in Werschetz).
9. Scherer, Anton: Felix Milleker (1858-1942), Persönlichkeit und Werk des Archäologen, Polyhistor und Schöpfers des Städtischen Museums zu Werschetz (Banat), München 1983.
10. Scherer, Anton: Milleker Felix, Neue Deutsche Biographie XVII, Berlin 1994, 511-512.
11. Vukčević, Milo: Feliks (Srećko) Mileker, kustos Gradskog muzeja u Vršcu, Glasnik Istorijskog društva IX/3, Novi Sad 1936, 358-361.
12. Willvonseder, Kurt: Felix Milleker und die ur- und frühgeschichtliche Forschung im Banat, In: Neuland. Jg. 4. (1951). 14. 1, S. 4.
13. Willvonseder, Kurt: Felix Milleker (1858 - 1942.) und sein literarisches Schaffen, Salzburg: Donauschwäb, Verl. -Ges, 1953, 21 S. = Donauschwäb, Beiträge, 7. Auch in: Neuland, Jg. 5 (1952). Nr. 42 (19. 10.) S. 5; Nr. 43 (26. 10) S. 4; Nr. 44 (1. 11.) S. 4; Nr. 45 (9. 11.) S. 6; Nr. 46 (16. 11.) S. 6; Nr. 47 (23. 11.) S. 6; Nr. 48 (30. 11.) S 6; Nr. 49 (7. 12.) S. 7; Nr. 50 (14. 12.) S. 7.
14. Rašajski, Rastko: Bibliografija radova Feliksa Milekera, Milekerove sveske 1, Vršac 1995.

Par lunulastih naušnica, legura srebra i zlatas, filigran, srednji vek, vizantijski period

Ein Paar Mondförmiger ohrgehänge, legierung aus Silber und Gold - Filigran, das frühe mittelalter, Byzantinische periode

Summary

The Town Museum in Vrsac celebrates 120 years of the museum activity in the region of south-east Banat as well as 60 years of Felix Milleker's death (1858 –1942), the very first and long standing custodian of this respectable cultural institution.

These two important moments were crucial on the meeting of the Museum Board so that they made a decision to organize the exhibition in the year of an anniversary in order to remind both professional and wider public of the great merits of a man whose life and work had been interleaved in the foundations of the museum activities in this region.

Through his lifetime (85 years) and his work in the museum (61) Milleker gave immeasurable contribution to the gathering, protection, presentation and publication of cultural heritage. These results are fascinating, even nowadays.

Since Milleker's first book "WERSCHETZ IN LETY-EN TURKEN KRIEGE UND JAKOB HENNEMANN" (Vrsac during the last Turkish war and Jakob Heneman), which was published in 1878 to the last issues of little monographs "BANATER BUCHEREI", there is a great number of work both from recent and further cultural history of Banat, the background of settlements which were the integral parts of Tamis and Torontal regions, the research work from the archeological sites and so many other things.

He ran the official correspondence in German, Hungarian and Serbian language, and the interesting thing

about Milleker's written approach lies in the fact that he signed his letters with Felix - Bodog - Srecko, depending on the language he used.

The affection towards the work and the versatility in that work he did enabled him the communication with the experts from the other museums as well as the collaboration with numerous scientific institutions: Patzner Istvan, Bella Lajos, Nagy Geza, Torma Karoly, Rethy Laszlo and many other famous people.

Besides the enthusiasm in his custodian work, he was the one who founded all the collections in the museum (the archeological, the numismatic, the historical, the naturalistic, the ethnological and the art collection) Milleker was also the founder of the library and merit belongs to him for he was the one who purchased some extraordinary valuable books in German, Hungarian and Serbian language from the first half of 19th century.

Felix Milleker was not only the scientific worker, but he was also the one who was very active in the social life and who also took part in the work of some professional associations. In 1880 he was chosen for a full formal member of South-Hungarian History and Archeology Society in Timisoara. In 1901 he was chosen for a full formal member of Hungarian Numismatic Association. The Literary Association from Timisoara "ARANY JANNOS TARSASAG" chose him for his member because of his work in toponomastics. He was also the member of The Naturalistic Society of Banat in Timisoara. He

was also the member of Hungarian Society for Anthropology and Archeology. At the same time he was the assistant founder of German Society for Prehistory in Berlin, and The German Teachers' Association in Timisoara. He became the member of The Scientific Department of Matica Srpska in Novi Sad in 1914.

Milleker's interests were at first focused towards archeology and terrain work. In the following years, somewhere around 1915 Milleker concentrated onto historical and cultural history of Banat.

He recorded the history of all nations that used to live in this region with great enthusiasm, paying a lot of attention to culture, tradition and ethnical variegation that connected these nations in their diversity. This positive heritage, the atmosphere of understanding and tolerance is still present here beside numerous nations who live in this region.

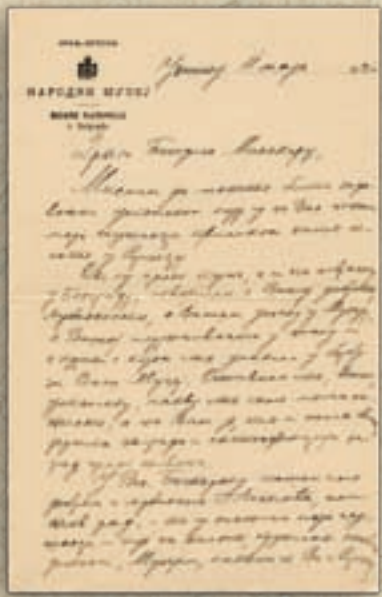
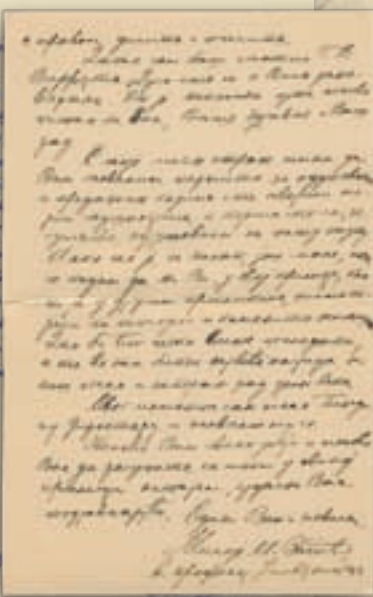
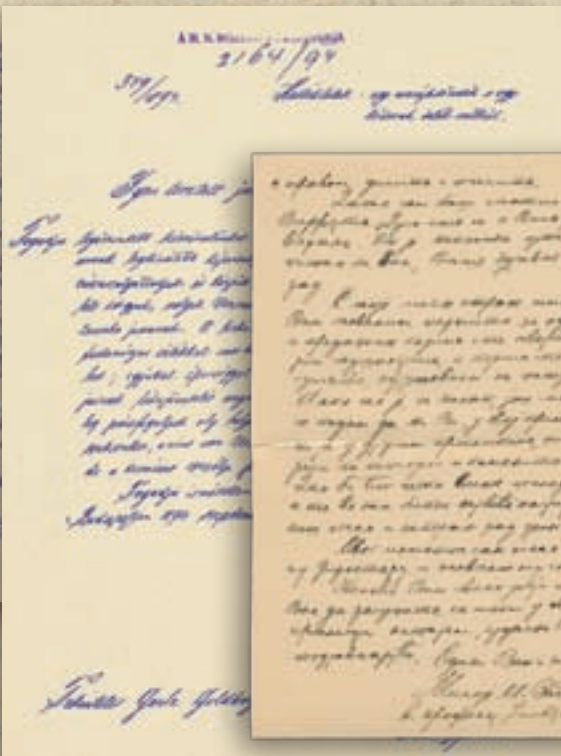
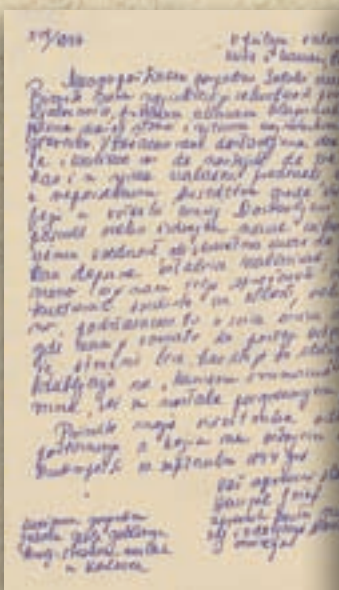
There were some things that were characteristic for Felix Milleker both as a man and a worker, those were

his precision in his work, his enthusiasm for his work, his fondness for his work and devotion to his work in the Museum.

Feeling the burden of the years, overrun with sorrow and sadness, which can be found in his notes, this man was deeply unhappy, for the nation he belonged to was in war with the country he was born in, he worked in as a custodian and a teacher.

On 26th of April, when the vortex of the war had already been blazing over his native city, Milleker had died and the Museum had been closed.

After World War II, in 1945, the political, economic, educational and cultural life revived in the region of Banat. The museum as an important cultural institution has been reopened for citizens, and Rastko Rasajski became its first manager.

Literatura

1. Bauer, L(udwig): Felix Milleker, 1942. = In Banater Beobachter, Großbetschkerek;
2. Barački Sanimir: Arheološko odeljenje Narodnog muzeja u Vršcu, Magistarski rad, Zagreb, 1980. god. s. 8 - 10 ;
3. Barački S, Bela Crkva - Pregled razvoja muzejske delatnosti, Glasnik 2, Srpsko arheološko društvo, Beograd, 1985, s. 155-158;
4. Barački S, Prilog proučavanju istorijata muzejske delatnosti Vojvodine, Rad Vojvođanskih Muzeja, br. 28, Novi Sad, 1982/83., S. 18 ;
5. Barački Stanimir: Katalog - Arheološki nalazi jugoistočnog Banata, 1991. god. S. 5 - 10 ;
6. Werschetzer Gebirgsbote, br. 4, 1895. god.
7. Milleker F, 1886 = Geschichte der Kön. Freistadt Werschetz;
8. Mileker Srećko, 1923 = Vođ - Po zbirci starina Gradskog muzeja u Vršcu;
9. Mitrović K, 1969 = Pod kulom vršačkom ;
10. Past dr Egon, 1975 = Brieflich an den Verfasser (Scherer A);
11. Patzner István, 1894 = Versecz Városi Museum ;
12. Srpstvo, br. 47, (17. 11), 1896. ;
13. Rašajski Rastko, 1972. = Narodni muzej u Vršcu 1882. - 1972, Građa za istoriju, s. 7. ;
14. Rodoljub, br. 21, 1905. god.
15. Scherer Anton, 1983. = Felix Milleker (1858. - 1942)

Popis izloženih predmeta

1)	<i>Glava žene, školski rad Feliksa Milekera, olovka, crtež, 1870.</i>
2)	<i>Poslastičarski paviljon u Gradskom parku u Vršcu, crtež Feliksa Milekera, akvarel, 1872.</i>
3)	<i>Poljska kuća, fasada i presek, rad učenika Feliksa Milekera, akvarel, 1873.</i>
4)	<i>Počasna diploma dodeljena 1902. godine Gradskom muzeju u Vršcu za učešće na privrednoj izložbi u Vršcu.</i>
5)	<i>Petogodišnji izveštaj o radu muzeja u Beloj Crkvi, 31. XII 1881. godine, zapisnik vodio Milleker Bódog.</i>
6)	<i>Feliks Mileker sa učenicima.</i>
7)	<i>Pozivnica za 70-ti rođendan Feliksa Milekera, 14. januar 1927. u Vršcu.</i>
8)	<i>Javor Rašajski: Feliks Mileker iz mlađih dana, crtež.</i>
9)	<i>Lični dnevnik Feliksa Milekera.</i>
10)	<i>Sveska za skiciranje Feliksa Milekera.</i>
11)	<i>Registar ličnog dohotka Milleker Bódogu iz 1894. godine.</i>
12)	<i>Popis lične biblioteke Feliksa Milekera, učenika u Segedinu, 1872 godine.</i>
13)	<i>Porodično stablo Milekerovih.</i>
14)	<i>Plemićka diploma Franje II dodeljena 1794. Jakobu Henemanu iz Vršca za zasluge u ratovima protiv Turaka.</i>
15)	<i>Članak u listu "Werschetzer Gebirgsbote" br. 4/1895. kojim se pozdravlja osnivanje muzeja u Vršcu.</i>
16)	<i>Članak u listu "Délvidék" br. 43/1894. kojim se pozdravlja osnivanje Gradskog muzeja u Vršcu.</i>
17)	<i>Članak u listu "Rodoljub" br. 21/1905. godine.</i>
18)	<i>Feliks Mileker u šetnji Vršcem.</i>
19)	<i>Feliks Mileker iz mlađih dana.</i>
20)	<i>Izvod iz zapisnika sa sednice Školske komisije, na kojoj je razmatrano pitanje usvajanja predloga statuta Gradskog muzeja u Vršcu.</i>
21)	<i>Feliks Mileker izveštava Školsku komisiju o porudžbinama koje su izvršene kod Mađarske akademije nauka i kod firme Dobrovski.</i>
22)	<i>Uprava Gradskog muzeja u Vršcu moli Eduarda Rittingera da svoju zbirku antikviteta ustupi ovoj novoj ustanovi.</i>
23)	<i>Pismo Eduarda Rittingera kojim odgovara direktoru Gradskog muzeja u Vršcu i izražava spremnost da svoju zbirku antikviteta ustupi muzeju. U prilogu je i spisak predmeta koji su izlagani na poljoprivrednoj izložbi južne Ugarske održanoj 1891. godine u Temišvaru.</i>

24)	<i>Overeni statut Gradskog muzeja u Vršcu, upućen kustosu Feliksu Milekeru.</i>
25)	<i>Koncept izveštaja o nastanku i radu Gradskog muzeja i Gradske javne biblioteke upućen Državnoj komisiji za muzeje i biblioteke u Budimpešti.</i>
26)	<i>Koncept prvog godišnjeg izveštaja Gradskog muzeja za 1894. godinu Školskoj komisiji.</i>
27)	<i>Dopis Gradskog muzeja u Vršcu kojim se traži stručna pomoć od Narodnog muzeja u Budimpešti, prilikom slanja arheoloških predmeta na naučnu obradu u Budimpeštu.</i>
28)	<i>Zapisnik sa sednice komisije koja je razmatrala pitanje smeštaja Gradskog muzeja. Sednica je održana 26. maja 1899. Prisutni: dr Ernst Lihštajdl, dr Karl Zemajer, Feliks Mileker. Odlučeno je da se muzej i biblioteka smeste u zgradu Dečjeg vrtića u ulici Stadtgartengasse - muzej je i danas smešten u toj zgradi.</i>
29)	<i>Duplikat priznanice na 600 kruna državne pomoći koju je Ministarstvo vera i prosvete odobrilo za iskopavanja i nabavku arheoloških predmeta.</i>
30)	<i>Pozivnica knjižara Dobrovski Agošta putem koje je Mileker izvršio porudžbinu knjiga.</i>
31)	<i>Zahvalnica Gradskog muzeja u Vršcu za poklonjene muzejske predmete upravi Temeš-Kutaš (Gudurica).</i>
32)	<i>Hampelovo pismo Milekeru - u prilogu dostavlja spiralnu naušnicu i srebrni prsten iz doba Arpadovića.</i>
33)	<i>Dopis zamenika gradonačelnika u Vršcu, J. Kosirovića, Milekeru u kome traži podatke o korišćenju sredstava od 500 kruna i obračun.</i>
34)	<i>Diploma Feliksa Milekera o učlanjenju u literarno društvo „Arany János”, 1903. godine.</i>
35)	<i>Podaci o posetama muzeju u 1903. godini. Ukupan broj posetilaca 1087 - od toga 618 poseta vatinskoj izložbi u sali „Konkordije”.</i>
36)	<i>Zgrada "Konkordija" u kojoj je Gradski muzej u Vršcu započeo sa radom.</i>
37)	<i>Skraćeni izveštaj o radu i poslovanju muzeja u 1903. godini, dostavljen Zemaljskom savetu za muzeje i biblioteke.</i>
38)	<i>Zahvalnica Nemzeti Muzeuma iz Budimpešte Milekeru na poklonjenim plakatima i spomen medalji sa zanatske izložbe iz 1902.</i>
39)	<i>Dopis Karla Zemajera, upravnika muzeja, Zemaljskom savetu za muzeje i biblioteke u kojem obaveštava naslov o predstavnicima Gradskog muzeja na generalnoj skupštini saveta: Johan Zemajer, skupštinski poslanik, bivši upravnik muzeja i dr Karlo Zemajer, sadašnji upravnik muzeja.</i>
40)	<i>Pismo kojim se potvrđuje da će Johan i Karlo Zemajer, predstavnici Gradskog muzeja u Vršcu, uzeti učešće u radu na Generalnoj skupštini Saveta za muzeje i biblioteke.</i>
41)	<i>Milekerov dopis Dionisiju Linciji (Dionisie Linția) iz Temišvara u vezi prispelih prepariranih ptica za Prirodnjačku zbirku muzeja.</i>
42)	<i>Kolekcije ptica južnog i srednjeg Banata, nastale između 1909. i 1916. godine.</i>
43)	<i>Pismo Dionisija Lincije Feliksu Milekeru vezano za preparirane životinje i zbirku ptičjih jaja.</i>

44)	<i>Pismo Jene Bernačkog Milekeru u vezi građe za herbar. Predlaže sakupljanje lišća vinove loze u jesen.</i>
45)	<i>Stalna postavka Gradskog muzeja u Vršcu, 1910. godine.</i>
46)	<i>Stalna postavka muzeja iz 1910. Za radnim stolom Feliks Mileker.</i>
47)	<i>Milekerov dopis Bernačkom u kome se zahvaljuje na prvoj pošiljci prepariranih biljki.</i>
48)	<i>Poziv uprave muzeja gradskom Senatu u Vršcu za svečano otvaranje ustanove, 23. oktobar 1910. godine.</i>
49)	<i>Državna pomoć zbirci starina (Arheološko odeljenje), račun na ime troškova iskopavanja u Vatinu, otkupa predmeta i obilaska terena od 153 krune i 53 filera.</i>
50)	<i>Državna pomoć Etnološkom odeljenju. Račun na ime troškova obilaska terena i otkupa predmeta u iznosu od 45 kruna i 8 filera.</i>
51)	<i>Vanredna državna pomoć Prirodnjačkom odeljenju. Priznanica za otkup ptičjih jaja od Dionisija Lincije u iznosu od 300 kruna.</i>
52)	<i>Zahvalnica u vidu dopisa županu Tiboru Danielu, koji je Prirodnjačkom odeljenju poklonio grupu prepariranih lisica (majka hrani mladunčad).</i>
53)	<i>Nacrt kartona za arheološke nalaze, sastavio Janoš Guljaš (János Gulyás) iz Kluža, materijal se dostavlja ustanovama na uvid, radi primedbi.</i>
54)	<i>Cirkular glavnog Zemaljskog nadzorništva u vezi odgovarajućeg čuvanja muzejskog materijala.</i>
55)	<i>Akvizicija predmeta u 1913. godini.</i>
56)	<i>Spisak umetničkih i predmeta primenjene umetnosti, nabavljenih 1913. godine.</i>
57)	<i>Silueta Feliksa Milekera, isekao J. Pick, Beč, 1913. godine. Dopis uprave muzeja i biblioteke Školskom odboru za dobijanje</i>
58)	<i>zgrade „Konkordija”</i>
59)	<i>Dopisna karta Bernačkog upućena Milekeru u Karlsbad (Karlove Vari), 1914. godine.</i>
60)	<i>Dopis uprave Gradskog muzeja u Vršcu kojim izveštava Školsku komisiju da je odluka o osnivanju muzeja sprovedena u delo.</i>
61)	<i>Saopštenje gradonačelnika Feliksu Milekeru da mu se za školsku biblioteku upućuje delo “Nagyvárad a török fagylalás karában”.</i>
62)	<i>Račun kustosa Feliksa Milekera za kupljene arheološke iskopine iz Vatina.</i>
63)	<i>Antropološko društvo u Beču izveštava da je Gradski muzej u Vršcu primljen za člana društva 8. XI 1898. U prilogu statut društva, članska karta za Gradski muzej.</i>
64)	<i>Predlog statuta Gradskog muzeja koji je Mileker uputio Školskoj komisiji na usvajanje, 1893. godine.</i>

65)	<i>Obaveštenje o isplati 5.250 dinara za održavanje Gradske knjižnice i Gradskog muzeja, od strane gradskog načelnika Kosirovića, 1924. godine.</i>
66)	<i>Preporuka Ministarstva za nabavku celokupnog izdanja Stevana Sremca, 1924. godine.</i>
67)	<i>Dopis Magistrata upravi Gradskog muzeja o ustupanju tržišne povelje iz 1804. godine na čuvanje muzeju, 1895. godine.</i>
68)	<i>Zakletva Srečka Milekera povodom stupanja u nastavničku službu u Vršcu, 1920. godine.</i>
69)	<i>Feliks Mileker u šetnji ulicama Vršca.</i>
70)	<i>Orden Sv. Save dodeljen Milekeru 1923. godine.</i>
71)	<i>Feliks Mileker sa ordenom Sv. Save.</i>
72)	<i>Grupa muzejskih radnika iz Beograda u poseti Vršcu 1924. godine. Feliks Mileker desno, dr Miloje Vasić, kustos Narodnog muzeja u Beogradu, dole.</i>
73)	<i>Dr Rudolf Mileker, sin Feliksa Milekera.</i>
74)	<i>Dr Eleonora (Nora) Čordaš (Cordiescu), supruga Rudolfa Milekera, 1915. godine.</i>
75)	<i>Milekerov hotel - danas zgrada Gradske biblioteke.</i>
76)	<i>Pisma Josipa Brunšmida, arheologa iz Zagreba, Feliksu Milekeru iz 1909. i 1910. godine.</i>
77)	<i>Knjižice ličnih primanja Feliksa Milekera iz 1923, 1926/27. i 1928/29. godine.</i>
78)	<i>Banater Bücherei - serija malih monografija (1921–1941).</i>
79)	<i>Legitimacija za kupovinu karata sa 50% popusta za vozove i brodove.</i>
80)	<i>Poreski list Bódog Milekera, Mađarske kraljevske finansijske uprave iz 1912. godine.</i>
81)	<i>Stoni sat, XIX vek.</i>
82)	<i>Karel Napravnik: Feliks Mileker.</i>
83)	<i>Pasoš Feliksa Milekera iz 1931. godine.</i>
84)	<i>Skica za izradu vitrina za izlaganje muzejskih predmeta Gradskog muzeja u Vršcu, 1908. godine.</i>
85)	<i>Dopis Saveta grada Vršca Feliksu Milekeru, gradskom kustosu i knjižničaru, u kome se navodi novčani iznos (750 dinara) za održavanje Gradskog muzeja i knjižnice, 1922. godine.</i>
86)	<i>Srpska štamparija DD Vršac daje ponudu za štampanje „Vođa”, 1920. godine.</i>
87)	<i>Štamparija Jovana Petka Pavlovića daje ponudu za štampanje knjige „Vođ kroz muzej”, 1920. godine.</i>
88)	<i>Tekst - "Vođ", pripremljen za štampu, napisao Feliks Mileker, 1923. godine.</i>

89)	<i>Dopis Matice srpske upućen Gradskom muzeju u Vršcu, kojim se traži materijalna pomoć povodom obeležavanja 100-godišnjice rada, 1926. godine.</i>
90)	<i>Führer - vođ kroz muzej, 1923. godina.</i>
91)	<i>Zapisnik sa sednice komisije za Gradski muzej i Gradsku biblioteku.</i>
92)	<i>Evidencija posete muzeju, 1920. godine.</i>
93)	<i>Prihodi Gradskog muzeja i Nemačke biblioteke, 1919. godine.</i>
94)	<i>Savet grada Vršca obaveštava kustosa Gradskog muzeja da će o trošku grada stampati tekst „Vršačka kula” (500 primeraka na srpskom, 500 na nemačkom jeziku), 1928. godine.</i>
95)	<i>Izveštaj o razvoju i stanju Gradskog muzeja i biblioteke za 1937. godinu.</i>
96)	<i>Dopis Muzejskog društva iz Niša Milekeru, gde traže saradnju putem arheoloških publikacija, 1934. godine.</i>
97)	<i>Plakat za izložbu zbirke predmeta iz naselja kamenog doba u Potpornju, 1934. godine.</i>
98)	<i>Poziv Magistratu za posetu izložbe u Gradskom muzeju, 1934. godine.</i>
99)	<i>Zapisnik o primopredaji arhivskog materijala bivše tamiške županije Državnoj arhivi u Novom Sadu. Predaju materijala izvršio je Feliks Mileker, u ime Gradskog muzeja, 1938. godine.</i>
100)	<i>Izveštaj Gradskog muzeja i biblioteke za 1934. godinu.</i>
101)	<i>Pravilnik Gradskog muzeja i knjižnice iz 1908. godine i Statut muzeja iz 1894. godine.</i>
102)	<i>Pozivnica Muzejskog društva iz Ptuja muzeju u Vršcu povodom obeležavanja 40-te godišnjice postojanja, 1933. godine.</i>
103)	<i>Dopis Gradskog poglavarstva Vršac o upućivanju prof. Mila Vukčevića na rad u Gradski muzej, 1936. godine.</i>
104)	<i>Dokument o predaji oružja Gradskom muzeju u Vršcu od strane Daubner Josifa, apotekara iz Vršca, 1936. godine.</i>
105)	<i>Pismo Balduina Sarie, kustosa Narodnog muzeja u Beogradu, kojim nudi duplikate starog srpskog novca, 1924. godine.</i>
106)	<i>Dokument Ministarstva prosvete Kraljevine Jugoslavije, kojim je doneta odluka da se prof. Milo Vukčević upućuje na rad u Gradski muzej, 1936. godine.</i>
107)	<i>Rektorat Univerziteta u Beogradu šalje na poklon knjige Gradskoj biblioteci u Vršcu, 1935. godine.</i>
108)	<i>Rešenje Dunavske banovine o dodeli pomoći (10.000 dinara) Gradskom muzeju u Vršcu za unapređenje turizma, 1941. godine.</i>
109)	<i>Izveštaj Gradskog muzeja i biblioteke Gradskom savetu Vršca, 1934. godine.</i>
110)	<i>Priznanica na iznos od 4.000 dinara, na ime gradskog doprinosa za muzej i biblioteku, 1940. godine.</i>
111)	<i>Glavna knjiga Gradskog muzeja i knjižnice za 1936/37. godinu.</i>

112)	<i>Zapisnik sednice Upravnog odbora Gradskog muzeja i Gradske biblioteke, 1926. godine.</i>
113)	<i>Predračun Gradskog muzeja i Gradske biblioteke za 1927. godinu.</i>
114)	<i>Ministarstvo Inostranih poslova Beograd obaveštava Gradski muzej u Vršcu o ustupanju akata na proučavanje prof. Milu Vukčeviću.</i>
115)	<i>Tovarni list – 7 kutija starina šalje Gradskom muzeju Šoljmoši Agošton iz Kapošvara. Da su predmeti stigli u muzej potvrđuju svojim potpisom kustos muzeja Feliks Mileker i gradonačelnik Vršca Režuha.</i>
116)	<i>Spisak umetničkih i predmeta primenjene umetnosti, nabavljenih 1913. godine.</i>
117)	<i>Bogorodica Posuda mlađeg neolita iz Potpornja.</i>
118)	<i>sa Hristom, drvena statueta, obojena, dim. 57,5 cm.</i>
119)	<i>Paleolitski materijal sa lokaliteta At, koji je Mileker otkrio 1888. godine</i>
120)	<i>Dve kamene sekire iz Rittingerove zbirke, lokalitet At, mlađi neolit.</i>
121)	<i>Votivna kolica iz Dupljaje, srednje bronzano doba.</i>
122)	<i>„Vršački idol”, lokalitet Ludoš, srednje bronzano doba.</i>
123)	<i>Deo zlatne ostave, Vatin-Željeznička stanica, rano bronzano doba.</i>
124)	<i>Okvir za slike, srebro-filigran, Podvršac, XIX vek.</i>
125)	<i>Mašice (za kocke šećera), srebro, filigran, Vršac.</i>
126)	<i>Minduše, srebro, Vršac.</i>
127)	<i>Minduše, pozlaćena žica, Vršac.</i>
128)	<i>Broš-deo, zlatna žica, Vršac.</i>
129)	<i>Mileker Srećko: Povesnica slobodne kraljeve varoši, Vršac 1886.</i>
130)	<i>Dijadema, Beli Breg kod Dubovca, otkup 1901. godine.</i>
131)	<i>Pročelnik, srebro, Beli Breg, XVIII vek, otkup 1901. godine.</i>
132)	<i>Ram za sliku, zlatna žica, nabavio Feliks Mileker.</i>
133)	<i>Pulije, srebro, nabavio Feliks Mileker.</i>
134)	<i>Pulije, srebro, nabavio Feliks Mileker.</i>
135)	<i>Minduše, srebro, nabavio Feliks Mileker.</i>
136)	<i>Ostava rimskih denara, Ludoš kod Vršca, II vek.</i>
137)	<i>Ostava ugarskog srednjovekovnog novca iz Gaja.</i>

138)	<i>Aureus Dioklecijana, Veliko Središte, III vek.</i>
139)	<i>Gulden Franca Jozefa I, 1915. godina.</i>
140)	<i>Rimski bronzani novac kolonije Viminacium, III vek.</i>
141)	<i>Kruna Franca Jozefa I, 1915. godina.</i>
142)	<i>Para knjaza Mihajla Obrenovića, 1868. godine.</i>
143)	<i>Ostava slavonskih banovaca iz Vršca, XIII vek.</i>
144)	<i>Delovi avarske pojasne garniture, bronza, II avarski kaganat, VIII vek.</i>
145)	<i>Par lunulastih naušnica, legura srebra i zlata, filigran, rani srednji vek, vizantijski period.</i>
146)	<i>Pločasta fibula, bronza-emajl, kasna antika, Sarmati.</i>
147)	<i>Gradska biblioteka u zgradi muzeja pre I svetskog rata.</i>
148)	<i>Deo egipatske zbirke - kanopa.</i>
149)	<i>Deo egipatske zbirke - skarabej.</i>
150)	<i>Tržišna povelja Franje II gradu Vršcu iz 1804. godine.</i>
151)	<i>Pečatnjak sa vršačkim grbom.</i>
152)	<i>Putovanja dr Rudolfa Milekera po Maloj Aziji – lični utisci (Déavidék, 28. sept. 1913).</i>
153)	<i>Dr Rudolf Mileker profesor, iduće godine dekan Filozofskog fakulteta Univerziteta u Debrecinu (Debreceni ujsag, 29. maj 1941).</i>
154)	<i>Dr Rudolf Mileker, delegat na Zemaljskom savetu za zaštitu prirode (Debreceni ujsag, 4. januar 1942).</i>
155)	<i>Feliks Mileker i Ana Getman.</i>
156)	<i>Fric Mileker, sin Rudolfa i Nore Mileker.</i>
157)	<i>Stara vršačka štampa.</i>
158)	<i>Milleker Rezső, politika vitamina, Budimpešta 1943. godine.</i>
159)	<i>„Bernačkov herbar” flore Vršca i njegove dalje okoline je u razdoblju od 1909–1910. godine sakupio dr Jene Bernački, poznati naučni radnik, po rođenju Vršanin. Predstavlja značajan naučno-istorijski dokumenat o biljnom svetu južnog Banata i baza je za dalja floristička istraživanja ovog područja, zbog čega je stavljen pod zaštitu 1973. godine.</i>
160)	<i>Knjiga nabavke muzejskih predmeta, vođena od septembra 1894. do oktobra 1940. godine.</i>
161)	<i>Dokument o poklonu Bogorodice sa Hristom Gradskom muzeju, 1913, Anton Majer.</i>
162)	<i>Karel Napravnik; Stari Vršac.</i>

163)	Ulaznica Feliksa Milekera za I kongres učitelja Kraljevstva SHS.
164)	Vizit-karte Felixa (Bódog) Millekera.
165)	Pismo zahvalnosti Miloja Vasića, uglednog srpskog arheologa, Feliksu Milekeru iz 1921. godine.
166)	Prepiska Feliksa Milekera.
167)	Rešenje Ministarstva prosvete o penzionisanju Feliksa Milekera kao učitelja, 1924. godine.
168)	Upravni odbor grada odaje priznanje kustosu Srečku Milekeru za uloženi trud oko uređenja Gradske srpske biblioteke.
169)	Po naredbi Ministarstva prosvete načelnik Opšteg odeljenja obaveštava Srečka Milekera da je odlikovan ordenom Sv. Save IV stepena.
170)	Svedočanstvo Srečka Milekera o pohađanju kursa srpskog jezika, 1920. godine.
171)	Svedočanstvo Srečka Milekera o dopunskom učiteljskom ispitu zrelosti.
172)	Počasna diploma Nemačkog Ausland instituta iz Štutgarta, 1928. godine.
173)	Karta Banata iz 1776.godine.

Stalna postavka Muzeja iz 1910.

Die ständige Museumsausstellung aus dem Jahre 1910

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
930.1:929 Милекер Ф. (083.824)

МЕДАКОВИЋ, Аница

Feliks Mileker = Felix Milleker : (1858–1942) : istraživač, publicista i kustos Gradskog muzeja u Vršcu = Forscher, Publizist und Kustos des Stadtmuseums in Werschetz / [autor izložbe i kataloga] Anica Medaković ; [prevodilac, übersetzer Petar Joksimović ; fotografije, fotografien Ivan Kalnak]. - 2. izd. = 2. ergänzende Aufl. - Vršac : Gradski muzej = Werschetz : Stadtmuseums, 2008 (Vršac : Tuli). - 71 str. : ilustr. ; 21 x 24 cm

Uporedo srp. tekst i nemački prevod. - Tiraž 500. - Literatura o Felixu Millekeru: str. 58. - Summary. - Bibliografija: str. 61. - Popis izloženih predmeta: str. 63–70.

ISBN 978-86-83911-35-6

1. Милекер, Феликс [особа или установа којој је књига (рукопис) посвећена]

а) Милекер, Феликс (1858–1942) - Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 150717196